

ISSN 1857-4424

Nr. 2 (128) • Casa de Creație a Republicii Moldova • februarie 2022

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Valeriu Culev

ION DOMENCO

Reînviind tradițiile și meșteșugurile populare.....1

VALENTINA PLĂMĂDEALĂ

Valorificarea biblioteconomică a operei folcloristului
Petre Ștefănuță.....3

ANGELA MÂNDĂCANU

Poezii.....6

DUMITRU IOANIDE

Terminolog basarabean de forță.....7

NOIE ROTARU

Patria începe cu prispa casei părintești!9

ANNA PRODAN, IRINA JARIUC

Pe urmele lui Eminescu11

DUMITRU PĂSAT

Eugeniu Grebenicov: cavalier al metagalaxiei12

PETRU CHIRIAC

Născut în zodia eternității16

ȘTEFAN SOFRONOVICI

In memoriam Grigore Vieru.....17

RAIA ROGAC

„Am considerat că e de datoria mea să scriu această
carte despre tata...”19

NATALIA BÎRLĂDEANU

De Sfântul Vasile cel Mare.....22

EMILIA STAJILA

Profesorii — grădinari ai ființelor umane23

ANDA-CRISTINA VAHNOVAN

Blond24

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

dr. Varvara Buzilă,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

dr. hab. Victor Ghilaș

dr. Mariana Codieru

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

Gheorghe Nicolaescu,
muzicolog

Vizitați site-ul

www.casadeCreatie.md

Acest site reprezintă mijlocul tehnic, care ne permite să ogindim și să arhivăm activitatea cultural-artistică de amatori și a meșterilor populari din republică.

Site-ul conține **arhiva digitală a revistei Realități Culturale**, disponibilă gratuit.

Compartimentul **Librărie** prezintă informații privind literatura metodică-științifică, de artă autohtonă și universală, necesară pentru instituțiile primare de învățământ artistic din republică.

Rubrica **Evenimente culturale artistice** va ține la curent cititorul cu diverse evenimente din viața culturală a țării, contribuind la promovarea și popularizarea culturii naționale.

În curând, pe site va fi disponibilă o **hartă interactivă** a satelor, raioanelor și zonelor folclorice.

Societatea culturală

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale”

Telefoane: (022)20-25-53, 069392909 (Ion Șarban)
Mob.: 069 39 24 98 (Pavel Popa, redactor-șef)

E-mail: casadeCreatie@gmail.com

Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiile 338,
Paginare și machetare: Igor Condrea

ISSN 1857-4424

Reînviind tradițiile și meșteșugurile populare

ION DOMENCO

Îmbucurător faptul că în ultimii ani, într-un șir de localități din raionul Cantemir au început să fie practicate tradițiile și meșteșugurile populare. De necrezut, dar anume în perioada pandemiei de Covid-19, când majoritatea persoanelor în vârstă au fost îndemnate să stea mai mult pe acasă, unii dintre ele au decis să reînvie deprinderile și meșteșugurile uitate de la o vreme încoace.

La drept vorbind, recunoaște Anastasia Balan din satul Lingura, Cantemir, anume această pandemie Covid-19, dar și concediul de maternitate m-au determinat să-mi găsesc o nouă pasiune, care mi-a devenit și o sursă importantă de venit. Actualmente, confecționez diverse decorațiuni interioare, pe care le brodez manual, meserie, pe care o transmit, cu generozitate, și altor sătence, contribuind, astfel, la crearea de noi locuri de muncă în sat. Aflându-mă mai mult acasă, am creat un pro-

Anastasia își aduce aminte cum și-a început afacerea cu o singură mașină pentru cusut. Ea spune că primul pas spre succes este dorința de a face ceva bun și util, insistența și perseverența de a crea frumosul. Mândră de activitatea sa, meșterita spune că a pierdut numărul lucrărilor vândute și că este mulțumită că oamenii apreciază lucrările populare, executate manual. Mai mult, se mândrește și cu faptul că a reușit să instruiască două femei din sat, cu care au deschis chiar și un atelier de

formă într-o afacere, una foarte profitabilă. Rămâne doar să ne străduim și să ajungem la un rezultat pe care l-am fi dorit cu toții, adaugă Nicoleta Grecu, meșter popular. Sper din tot sufletul că vom avea succes pe piață și, prea poate, cu timpul și pe cele externe, nu doar în Republica Moldova, își susține colegile Daniela Mitrofan, alt meșter popular.

Vom mai adăuga că deja opt femei au preluat tradiția și tehnica de lucru de la meșterii populari. Dragostea pentru tradițiile populare reînvie meșteșugurile populare și în satul Țolicea, același raion. Deși se află la odihna binemeritată, Raisa Șpacov și-a transformat casa într-un adevărat atelier. Țese covoare, lăicere și țoale, iar cu ajutorul unor sătence dorește cu tot dinadinsul să transforme activitatea într-o afacere profitabilă. Femeia spune că țese covoare de când se ține minte, amintindu-și, cu plăcere că, pe timpuri, în sat nu era nicio casă fără război de țesut. Astăzi, în toată localitatea există doar unul — cel din casa ei.

Putem afirma cu certitudine că aceste meșterițe populare pot fi considerate promotoare a tradițiilor moldovenești, reușind, totodată, să transmită "secretele" meșteșugului său altor femei din sat, creând, astfel, și noi locuri de muncă, îndemnând tinerii să-și găsească destinul aici, acasă, dar nu departe de baștină. ...De bună seamă, unde ar pleca fiecare dintre noi, purtăm în suflet acest sentiment sacru — dorul de

priu atelier la domiciliu, acolo este spațiul meu „de refugiu”, unde pot să creez, să confecționez tot felul de decorațiuni, inițial — pentru casă, iar ulterior — și pentru vânzare. Pur și simplu, am descoperit că iubesc această îndeletnicire, chiar simțeam necesitatea de a crea singură anumite elemente de decor, spune Anastasia Balan.

creație. Am remarcat, zice Anastasia, că cea mai mare cerere e la seturile în stil tradițional, obiectele solicitate la nunțile, petrecerile noastre cu atâtă tradiții frumoase, daruri pentru nași, fini, cumetri și noi, unindu-ne eforturile, să putem face față cererilor parvenite.

Încetul cu încetul, această pasiune a femeilor din Lingura se trans-

casa părintească, ce înglobează în sine dragostea față de părinți, frați, surori, prieteni, vecini, satul de baștină, școala dragă. Mai mult: acest dor este întruchiparea sacralității, locul cel mai drag unde sufletul își găsește tihna, alinarea, bucuria, prispa scumpă, unde inima se află la ea acasă...

Este cert: neamul românesc este bogat în tradiții și datini, pe care le păstrează cu sfințenie. Cu ele am devenit deosebiți și unici în lume. Unul din cel mai frumos obicei este cel de a deschide, cu ospitalitate și amabilitate, poarta casei, pentru a întâlni oaspeții cu pâine coaptă în cuptor, cu sare și un păhărel de vin roșu, arătându-ne, astfel, stima, respectul și căldura cu care tratăm musafirii. De-a lungul secolelor, moldovenii au ținut și țin la baștina dragă, la Casa Mare, care era ornată cu covoare, lăicere, lada cu zestrea fetei, obiecte lucrate manual-ii, prosoape, haine brodate etc., care erau mândria gospodinelor satului.

Printre meșterii populari din raionul Cantemir este și meșterul cu titlul model — Natalia Crudu din satul Ciobalaccia. La cei peste 70 de ani, mătușa povestește cu mândrie că primul covor l-a țesut la vârsta de 11 ani. Și a reușit, zice, pentru că a avut ambiția de a-i arăta mamei sale, care nu întârzia cu criticile (acolo unde era nevoie!), căci se grăbea să-i transmită fiicei această rară îndeletică de a țese covoare, a împleti, a broda și alte zăbave aflate la mare căutare în fiecăre sat. Mama îmi spunea uneori cu tristețe că se îndoiește de voi reuși, acum, însă, sunt bucu-

roasă că i-am demonstrat că pot fi o meșterită. Acum transmit și eu, la rândul-mi, nepoatei această meserie utilă. Le arăt cum se ia suveica, cum o trecem printre ițe, cum batem bine, cu spata, fir cu fir. Mă bucur că nepoata manifestă interes față de uitatul deja război de țesut.

...În casa tușei Natalia găsești multe lucruri cu valoare de unicat — covoare, scoarțe, păretare, țolișoare de așternut, țesute manual, acasă, la războiul de țesut. La fel, poți admira diverse obiecte rustice, caracteristice gospodăriei țărănești: prispa casei, Casa Mare, gardul din nuiiele, polo-boace, roți, coase, scărte de paie și nutreț, uneltele folosite, până nu demult, de țărani în gospodărie. Dumeaiei își amintește cu drag de șezători, clăci, obiceiuri care, cu regret, dispar, amintindu-ne de ele doar cu anumite ocazii, de regulă, pentru scenarii de sărbători...

— Îmi aduc cu plăcere aminte cum în seara de Sf. Andrei, când afără viscoala, ne îngrămădeam — flăcăi și fete mari, dar și bărbați cu neveste — la o casă anume (de obicei, unde era o fată de măritat-n.n.). Le ajutam gospodarilor casei — spălam, scărmanam și vopseam lână, torceam fuiorul, apoi — împleteam ciorapi, mănuși, bluzițe, pulovere (pieptari), dezghiocam știuleți de porumb, iar în timp ce munceam — povesteam, spuneam snoave, glume. E știut că unde se muncește, se și cântă. Deci, la aceste șezători făceam clacă, dar și învățam, repetam melodii auzite din bătrâni, până hăt la al treilea cântat al cucoșilor, când gospodarii ne ospătau cu câte un păhărel de vin,

de-ale gurii, mulțămindu-ne pentru ajutor. Iar dacă după aceste șezători — clăci se mai întâmpla că se logodea și fata, atunci bucuria era fără margini... Din păcate, odată cu trecerea anilor, se pierd tradițiile și obiceiurile lăsate din strămoși, de aceea m-am gândit să lansez câteva propuneri, care, spre bucuria mea, au găsit susținerea primăriei și Consiliului local al comunei Ciobalaccia, al autorităților raionului, astfel, încât acum avem în sat un Centru de artizanat și țesut artistic, unde, cu diferite ocazii organizăm expoziții de artizanat, iar acum câțiva ani, am reușit să desfășurăm și câteva ediții ale Festivalului regional al tradițiilor populare cu genericul "La prispa casei părintești", pentru a conserva și perpetua tezaurul de aur al neamului, a transmite celor tineri tot ce avem mai scump pe această palmă de pământ. La primele ediții ale Festivalului au participat colective folclorice din raioanele de sud — Cahul, Leova și Cantemir, care au prezentat tradiții, obiceiuri, dansuri și cântece bătrânești, doine și balade autentice, originale.

...Frumoase amintirile tușei Natalia Crudu. Personal, însă, mă doare sufletul când trec prin satele noastre, în mare parte — depopulate, cu case delăsate, pustii. Ce-i drept, poți vedea și multe case ce seamănă a castele, adevărate palate, în care nimeni nu locuiește, ai casei fiind plecați prin țările europene sau în Rusia... Plecați atât de „departe” încât nu pot veni nici să-i petreacă în ultimul drum pe proprii părinți sau bunei, crezând că dacă au dat bani pentru înmormântare și pomană și-au făcut datoria! Cu regret, mai multe sunt casele ce se risipesc, deși încă mai dau semne de viață, și la poarta cărora deseori iese câte un bătrânel sau o bătrânică cu speranța că poate cineva drag îi va vizita. Oare să fi uitat neamul nostru de acel dor care te cheamă mereu la baștină, despre care vorbeam la începutul acestui articol? De ce, mă întreb, uităm atât de ușor și repede de părinți, de rude, de țară, de casă? Cum atunci să-și mai cunoască și să-și iubească țara, istoria, limba tinereții de astăzi, copiii și nepoții?

Valorificarea biblioteconomică a operei folcloristului Petre Ștefănuță

Păstrați obiceiurile vechi, bătrânești și creștine, căci ele sunt podoaba sufletului omenesc și ne aduc pace în norod.

PETRE ȘTEFĂNUCĂ

Anul 2021 ne-a oferit nouă ialovenilor momente de înaltă tensiune sufletească. O frumoasă aniversare de 585 ani de la fondare sărbătorită recent în orașul nostru drag — Ialoveni, crescând cu toate rădăcinile în cea mai plină tradiție, atingând de-a lungul timpului împlinirea, astfel încât ne-a oferit prilej de mare sărbătoare.

Și altă aniversare cea de 115 ani de la nașterea folcloristului și etnologului ialovenean Petre Ștefănuță ne-a prilejuit inaugurarea celei de-a XXX-a ediții a „Zilei bibliotecii publice raionale „Petre Ștefănuță” la 12 (14) noiembrie, în ziua când s-a născut marele savant.

Ideea a pornit de la un proiect de promovare a bibliotecii, cu genericul *Petre V. Ștefănuță — personalitate notorie a orașului*, scopul căruia a fost ridicarea prestigiului bibliotecii în comunitate, a colaboratorilor săi, a instituțiilor partenere, de a familiariza publicul larg de utilizatori cu activitatea marelui savant, care mai apoi cu sprijinul APL, Academiei de Științe a R. Moldova, Uniunii Scriitorilor din Moldova, Liceului Teoretic „Petre Ștefănuță” a devenit o realitate.

Numele *Petre Ștefănuță* biblioteca îl poartă din anul 1991, când s-a desfășurat I Conferință științifică dedicată aniversării a 85-a de la nașterea folcloristului. Două instituții, una de învățământ și alta de cultură,

adică Liceului Teoretic și Bibliotecii Publice Orășenești li s-au conferit acest nume. Și tot în anul 1991 Petre V. Ștefănuță a fost reabilitat și recunoscut ca personalitate.

Atunci au văzut lumina zilei 2 volume *Folclor și tradiții populare*, Editura Știința în colecția *Moștenire*, autori Grigore Botezatu și Andrei Hincu. Au fost distribuite mai multe exemplare în rețeaua de biblioteci a raionului Ialoveni.

Ceva mai târziu, în cadrul *Simpozionului internațional de etnografie și*

placa a dispărut, organele competente au investigat cazul, dar făptașul nu a fost găsit.

De atunci s-au perindat XXIX de ediții a *Zilelor bibliotecii*, fiecare din ele venind cu realizări notorii, care au schimbat imaginea bibliotecii la nivel local cât și internațional.

În cadrul ediției jubiliare a XV-a (anul 2006), la Centenarul de 100 ani de la nașterea savantului P. Ștefănuță, personalități onorabile din țară, cât și din afara ei, rudele apropiate ale folcloristului, colegi de breaslă

folclor, care și-a desfășurat lucrările în perioada 23-27 septembrie 1993 pe frontispiciul clădirii bibliotecii (actuala Primărie Ialoveni) s-a instalat o placă comemorativă (sculptor Mihai Ecobici, originar din Basarabia), sponsor fiind Andrei Vartic, un mare patriot al neamului (cu mare regret, care nu mai este printre noi) și se organizează în incinta bibliotecii Camera-muzeu *Petre Ștefănuță*, primul muzeu din localitate. Cu regret

din țară, cât și cei de la Biblioteca Județeană *Ion Minulescu* Olt, Slatina (amintim aici: Biblioteca noastră deține un *Protocol de colaborare din anul 1995*), intelectualitatea orașului, studenți, liceeni au asistat la dezvelirea bustului lui P. Ștefănuță, care a înveșnicit memoria marelui folclorist, a stimulat interesul cetățenilor din Ialoveni, din țară cât și din întreg spațiul românesc pentru această personalitate excepțională. Acest

bust va servi drept sursă de educație pentru tânăra generație în creștere în spiritul atitudinii cetățenești față de moștenirea culturală a românilor de pretutindeni, un punct de reper pentru a învăța cum să fii cetățean și patriot.

Tedeumul de sfințire a bustului și a parastasului în memoria savantului i-a revenit parohului bisericii *Sfânta Cuvioasa Parascheva* din Ialoveni, protoiereul Dumitru Damian.

Au urmat excursii la Camera-muzeu *Petre Ștefănuță* renovat, permutat într-un spațiu mai mare, în care vom putea aduna mai multe exponate, care vor servi generației în creștere model de a păstra tradițiile și obiceiurile strămoșești. În incinta bibliotecii, pe holuri au fost vernisate diverse expoziții de carte, de artizanat: *Petre Ștefănuță — personalitate a orașului Ialoveni; Ialoveni-vatra permanenței noastre* cu subdiviziuni:

a) *Personalități notorii ale comunității noastre; Localități înfrățite; Ialoveni-oraș din inima mea; Etnologul basarabean — Petre Ștefănuță* (100 ani de la naștere).

Acțiunile au continuat în incinta LT *Petre Ștefănuță* unde oaspeții au fost prezenți la vernisarea expoziției: *Tradiții și obiceiuri ialovenene*, organizată de profesori și elevi de la toate instituțiile de învățământ din teritoriu, ca mai apoi să fim prezenți la lucrările *Conferinței științifice consacrate comemorării profesorului Petre Ștefănuță*. În cadrul conferinței au fost prezenți cu comunicări: savanți de la AȘM, poeți, scriitori, istorici, dar și regretatul scriitor, publicist, fizician, cercetător Andrei Vartic,

martir al neamului, originar din Ialoveni, care mult a ținut la opera folcloristului *Petre Ștefănuță*.

În acel context a avut loc lansarea bibliografiei *Petre Ștefănuță 1906—1942*, proaspăt editată la Tipografia *Elena-V. I* din Chișinău, autorul proiectului, coordonator — Grigore Botezatu, alcătuitori secțiunea bibliografie Sofia Mușat și Larisa Petcu. Biobibliografia a apărut cu sprijinul financiar al Consiliului Raional Ialoveni, Primăriei Ialoveni. Este prima bibliografie editată de BPO *Petre Ștefănuță*, o lucrare științifică de valoare cu care ne mândrim și care a fost menționată în cadrul Concursului Național *Topul celor mai bune lucrări în domeniul bibliologiei*.

A urmat șezătoarea *Ca la noi la Ialoveni* (prezentată de elevii Liceului *Andrei Vartic*, ghidați de dna profesoare de limbă și literatură română Ana Doschinescu. Au încununat spectacolul folcloric formația *Haiducii* din Costești (conducător artistic Gheorghe Matei); ansamblul de dansuri populare *Porumbița* Ialoveni (conducător Andrei Ungureanu, Om emerit RM, care nu mai este printre noi) și orchestra de muzică populară *Porumbița* (conducător Ion Condră).

Am participat atunci la o lecție excepțională de patriotism, într-o atmosferă emoționantă, rar întâlnită, într-o bibliotecă adevărată cu oameni adevărați, într-un liceu cu elevi dornici de a cunoaște, care fac tot pentru a nu-și uita rădăcinile și neamul.

În anul 2008 apare volumul *Datini și creații populare*, cu sprijinul

financiar al Consiliului raional Ialoveni. Este lansat de asemenea în cadrul *Zilelor Bibliotecii publice*. În fiecare bibliotecă din raion se găsește acest volum.

Anul 2009 a devenit semnificativ pentru noi. Colaboratorii bibliotecii adună un vast material despre bibliotecă, înmănunchindu-l în prima monografie despre activitatea bibliotecii *Ialoveni. Biblioteca publică orașenească „Petre Ștefănuță”*. 50 exemplare (autori Larisa Petcu, Lidia Rusu) cu sprijinul financiar al primăriei Ialoveni (primar fiind atunci Gheorghe Caracuan).

Tot atunci, în anul 2009 apare I ediție a Ghidul muzeului *Petre Ștefănuță* (alcătuitor Liubovi Russu, bibliotecar); a II ediție redactată a Ghidului muzeului *Petre Ștefănuță* (alcătuitor Liubovi Russu) apare în 2012 și este lansat în cadrul Zilelor bibliotecii *Petre Ștefănuță*, ediția XXI-a.

Nu pot să nu amintesc, ce s-a mai organizat aici la Ialoveni pentru reabilitarea numelui lui *Petre Ștefănuță*.

Anual biblioteca publică cu filialele ei organizează acțiuni culturale dedicate etnologului, folcloristului, profesorului *Petre Ștefănuță*: șezători *Folclor și tradiții populare din Ialoveni*, mape tematice, expoziții de artizanat, de carte, întâlniri cu rude și oameni din comunitate care l-au cunoscut.

În anul 2012 Biblioteca a fost reamplasată în localul din str. *Ștefan cel Mare*, 4) și a fost sfințit localul și bustul savantului (Protoiereu Dumitru Damian și Oleg Ursu). A fost

reamplasată și camera — muzeu *Petre Ștefănuță* în incinta bibliotecii publice.

O stradă din centrul orașului Ialoveni a fost redenumită în strada *Petre Ștefănuță* prin Decizia Consiliului orașenesc Ialoveni.

În anul 2016 ajunși la cea de-a XXV-a ediție a Zilelor bibliotecii publice *Petre Ștefănuță* cu genericul *Biblioteca publică — promotor al valorilor europene* și dedicate celor 110 ani de la nașterea folcloristului Petre Ștefănuță, în perioada 14-16 noiembrie în incinta BPO „Petre Ștefănuță” s-au desfășurat diverse acțiuni dedicate lui Petre Ștefănuță: șezătoarea folclorică *De la lume adunate-si înapoi la lume date*, cu participarea oamenilor în etate din or. Ialoveni, cu Formația folclorică „Ialoveneanca” (conducător Grigore Vîrlan).

Spre bucuria noastră, deoarece dispunem de tehnologii informaționale (în perioada 2014—2018 rețeaua de biblioteci publice teritoriale Ialoveni au fost parte a Programului național Novateca), dar nu uităm de metodele tradiționale, ne-am dorit mult cu această ocazie să lansăm prima *Poveste digitală dedicată lui Petre Ștefănuță* (subtitlu — Larisa Petcu, bibliotecar și realizarea tehnică îi aparține Lidiei Rusu, șef serviciu relații cu publicul).

La rândul său elevii de la LT „Petre Ștefănuță” în perioada 14-16 noiembrie au sărbătorit aniversarea a 110 ani de la nașterea patronului spiritual al instituției- Petre Ștefănuță; folclorist, savant și martir al neamului românesc prin diverse acțiuni: membrii cercului „Radiojurnalism” (ghidați de dna profesoare de istorie Tatiana Ungureanu au pregătit și difuzat o emisiune radiofonică dedicată vieții și activității lui Petre Ștefănuță, urmată de un flash-mob (cl. IX) în fața Consiliului Raional, pentru a sensibiliza opinia publică despre personalitatea lui Petre Ștefănuță. La fine s-a organizat o serată — muzical-literară. Au răsunat versuri, balade și melodii populare, s-a dansat și a dominat o atmosferă de sărbătoare.

La 13 noiembrie 2016 — I ediția a Festivalului folcloric *Petre V. Ștefănu-*

că care a demarat în incinta LT *Petre Ștefănuță* și o Sesiune de comunicări *Cercetările folclorice și etnografice ale profesorului Petre Ștefănuță*, în parteneriat cu Consiliul Raional Ialoveni, Primăria Ialoveni, BPO *Petre Ștefănuță*.

În luna februarie 2020 au avut loc filmări la Bibliotecă noastră, la Camera-muzeu *Petre Ștefănuță*, despre *viața și activitatea savantului Petre Ștefănuță*. A urmat Emisiunea *Chișinăul de ieri și azi* (TV Moldova 1, data de 9 februarie 2020) cu scriitorul Iurie Colesnic, la care s-a vorbit despre folcloristul și etnograful Petre Ștefănuță, originar din Ialoveni. Casa în care a locuit la Chișinău.

La ediția din anul 2020 a fost deschisă expoziția de artizanat *Veșnicia strămoșească*, la care au fost prezentate mai multe atribute folclorice din perioada în care a trăit Petre Ștefănuță și folosite și până în prezent. Obiectele au fost colectate de neobosita dna Nadejda Cojocar din Ialoveni, fostă profesoară, membră a ansamblului folcloric „Ialoveneanca” și dăruite camerei muzeu „Petre Ștefănuță”. De asemenea a fost creat pentru copii un joc în aplicația Kahot „Recunoaște obiecte strămoșești” (online).

Anul acesta consemnăm (luna noiembrie) XXX de ediții a Zilei Bibliotecii „Petre Ștefănuță” și 115 ani de la nașterea folcloristului Petre Ștefănuță — prin a II-a ediție a acestui Festival și Simpozion științifico-practic național *Petre Ștefănuță* (115 ani de la naștere); prin alte

Stela Botez

activități care au demarat în data 12 noiembrie 2021 în incinta bibliotecii publice raionale. Din program: ore informative, proiecție de filme, expoziție desfășurată de carte și materiale tematice *Petre Ștefănuță personalitate notorie a orașului Ialoveni*, expoziție de artizanat *Tradiții și artă. Împletit din pănuși*, expoziție de desene *Tradiții și obiceiuri* (Centru de Creație al Elevilor Ialoveni); lansare de carte Stela Botez *Fata cu cobză*.

A fost lansat proiectul instituțional *Fabrica de folclor* — „De la bunele adunate” (nepoții vor înregistra despre bunele un video 2-3 min, cu o snoavă, cântec, urătură, strigături etc.

Manifestările dedicate an de an folcloristului, etnologului, savantului Petre Ștefănuță ne oferă ocazia întâlnirii cu distinse personalități ale vieții culturale: scriitori și poeți, manageri de instituții, cadre didactice, bibliotecari, elevi, dar și diverse categorii de utilizatori.

Numele, pe care-l poartă instituțiile noastre ne oferă o responsabilitate mai mare, ne face să fim mai umani, mai receptivi, mai deschiși spre comunicare, ne dă putere și speranțe. Petre Ștefănuță este patronul nostru spiritual, iar opera lui este un dar de neprețuit — pe care a lăsat-o drept moștenire neamului nostru românesc.

Din partea administrației și colaboratorilor bibliotecii publice raionale *Petre Ștefănuță* aducem mulțumiri tuturor oamenilor de bună credință pentru colaborare fructuoasă, parteneriat durabil, sprijin financiar necesar cerințelor, moral într-un realizarea acestui proiect de o mare însemnătate atât pentru instituțiile noastre cât și comunitatea întreagă, aducând opera marelui folclorist ialovenean aproape de inimile românilor de pretutindeni, pentru crezul în tot ce-au făcut, lăsând o amprentă seculară într-o promovarea moștenirii noastre culturale.

Suntem convinși că în orașul Ialoveni vor avea loc încă multe ediții interesante ale Zilei Bibliotecii *Petre Ștefănuță*, ce ne vor ajuta să promovăm și în continuare imaginea bibliotecii atât la nivel local cât și internațional.

Colaboratorul activ al revistei noastre, scriitorul Dumitru Apetri, doctor în filologie, e de părerea că, în ultimele 3-4 decenii, tot mai rar poți întâlni în presa literară poezii care să corespundă înaltei meniri de a fi sărbători ale sufletului și intelectului. Un astfel de prilej fericit, constată dumnealui, ne-a oferit săptămânalul „Literatura și arta” publicând în numărul din 11 noiembrie curent o pagină de poezie autentică semnată de poeta Angela Mândăcanu. Având acordul autoarei, propunem cititorilor noștri trei texte care ne-au impresionat în mod deosebit.

REDACȚIA

ANGELA MÂNDĂCANU

Toamna

O ploaie rece și mărunță
Se cerne-ncet și liniștit,
O frunză cade și sărută
Pământul umed, obosit.

Și dacă frunza cade-ncet,
Șoptind că toamna e aproape,
Tu ca-n cuvântul de poet
Să-ascunzi privirea-n flori, bogate.

În toamnă măru-i mai gustos
Și doru-n toamnă-i mai aprins,
Și-un trandafir e mai frumos
Sub fondul cenușiu și trist.

Aici și crizantema-naltă
Păstrează mult splendoarea sa
Și-o vară cât de zbuciumată —
Aici găsește liniștea.

În toamnă raza-i mai fierbinte
Și-i tot mai scump timpul grăbit,
În toamnă știm fără cuvinte
Sfătoși să fim, cu-n pom rodit.

În toamnă pânza e țesută
Din ce-am făcut, ce-am reușit,
Iar de copiii nu ne uită,
Omu-i bogat și împlinit.

Scrisoare din Basarabia

Primește-mă acasă, Românie!
Am obosit ca un copil orfan,
Primește-mă, măicuță Românie,
Ești ultima speranță ce-o mai am!

Fă-mi loc în casa ta ca la o fiică
Și pune flori pe masă-n Casa Mare,
M-am săturat atât să-mi fie frică,
Mi-e dor în suflet de o sărbătoare.

M-au tot furat, mințit și chinuit,
Mi-au alungat copiii și nepoții,
Mi-au ordonat forțat ca să te uit!
Dar nu pot, maică!-aștept
în dreptul porții...

Primește-mă, măicuță Românie!
Am obosit ca un copil orfan,
Primește-mă acasă, Românie!
Ești ultima speranță ce-o mai am...

Sărut viața

Sărut lacrima ce cade
Pe obraz de cer cuminte...
Sărut raza care arde-n
Iconițe, chipuri sfinte...

Sărut fruntea de copil
Și privirea mamei mele,
Și cărări pe care vin
Îngerii în clipe grele...

Sărut urma îngropată
În nisip de adevăr...
Sărut sufletul ce iartă...
Sărut floarea cea de măr...

Sărut vis de primăvară-a
Toamnelor ce mă cuprind...
Buzele-mi sărută iară
Fulgii reci pe care-i prind...

Abonarea la revista
„REALITĂȚI CULTURALE”
pentru anul 2022
poate fi făcută la toate oficiile poștale

DUMITRU IOANIDE

Terminolog basarabean de forță

Domnul **Valeriu Culev** e primul medaliat (cu aur) al Școlii medii din comuna Slobozia Mare (1964). Își continuă studiile la Facultatea de Energetică a Institutului Politehnic (actualmente Universitatea Tehnică) din Chișinău (1964—1969), perioadă în care municipiul era frământat de germenii mișcării de eliberare națională în care, împreună cu alți profesori și studenți, s-a încadrat plenar. Rectorul Sergiu Rădăuțanu i-a salvat de la exmatriculare.

În anii studenției devine și corespondent netitular la *Tinerimea Moldovei*, în paginile căreia îi apăreau cu regularitate diverse și multiple articole de popularizare a științei, iar mai târziu — membru al Uniunii Jurnaliștilor din Moldova. A fost membru al echipei TVC (Tinerete-Vis Cutezător) a Politehnicii, care a devenit (1969) campioana republicii.

După absolvire este invitat la Catedra de Fizică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, dar vigilantul KGB îi schimbă traiectoria curbei vitale, obligându-l, întru „re-educare”, să meargă la Rețelele electrice din Dubăsari, unde „lucoarea de la Răsărit” topea totul în jur. Ca „procesul” să ajungă la apogeu, se „trezi” înrolat în trupele antiaeriene ale armatei.

La începutul lui 1970, revenit acasă, s-a angajat ca redactor științific la Redacția de Tehnică a Enciclopediei Moldovenești (primul volum a fost etichetat de către conducerea bodiulistă „prea românizat”). A redactat sute de articole de tehnică, iar pentru Editura *Lumina* a tradus manuale școlare și cărți de popularizare a științei.

Valeriu Culev a participat, de asemenea, la elaborarea și redactarea

Dicționarului politehnic rus-moldovenesc (1983, sub red. acad. Sergiu Rădăuțanu), *Dicționarului de matematică* (redactor științific), apărut la 1985, *Enciclopediei tânărului agricultor* (1986) și a *Enciclopediei tânărului tehnician* (1987). A redactat științific o bună parte din *Dicționarul explicativ al limbii moldovenești* (1985), elaborat de către academicianul Silviu Berejan.

De altfel, *Dicționarul politehnic...* din '83 cuprinde circa 120 000 de termeni tehnico-științifici și a fost o replică dură dată celor care susțineau că limba noastră nu posedă o terminologie științifico-tehnică și, prin urmare, învățământul tehnic, în RSSM, nu poate fi decât în limba rusă. Finalizată, lucrarea în cauză a demonstrat contrariul.

La 1986 a fost invitat să activeze în cadrul Comisiei pentru Terminologia Științifico-Tehnică a Academiei de Științe a Moldovei.

După adoptarea legislației lingvistice din 31 august 1989 a parcurs o perioadă de activitate intensă pentru traducerea în viață a prevederilor acestei legislații.

În toamna lui '89, împreună cu Constantin Tănase, a fondat Centrul Național de Terminologie (director: C. Tănase, iar V. Culev — secretar științific). După alegerea lui C. Tănase în Parlament, a activat ca director al CNT (1991—1998).

BaștinaMeaSloboziaMare#

MEMBRII FONDATORI
Asociația de băștinași
"Baștina Mea - Slobozia Mare"

Cu drag și dor, de satul meu
natal...

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development and Cooperation SDC
Agence Étrangère pour le Développement et la Coopération
Schweizerische Eidgenossenschaft für Entwicklung und Zusammenarbeit

Lăudabil e și faptul că a făcut parte din echipa care, în 1990, a stat la temelia Podului de Cărți, prin intermediul căruia ulterior au fost donate din Țară sute de mii de volume pentru bibliotecile și instituțiile de învățământ de dincoace de Prut.

A contribuit substanțial (autor, coordonator și coautor) la elaborarea și editarea unui șir de lucrări terminologice importante: *Dicționarul feroviarului*; *Dicționarul lucrătorului din construcții și gospodăria locativă*; *Ghidul funcționarului*

public. Corespondență și lucrări de secretariat; *Lexic panlatin de terminologie a mediului*; *Dicționarul silvicultorului* etc.

1998—2001 e perioada când exercită funcția de vicedirector general al Departamentului Relații Naționale și Funcționarea Limbilor.

Alături de Ion Ciocanu, șef al Direcției promovare a limbii române, și de inimoșii specialiști Nicolae Jantâc, Vlad Lupan, Ștefan Maimescu, Stela Nicuță, Svetlana Ciobanu a preluat monitorizarea realizării legislației

lingvistice în ministere, întreprinderi, instituții; a reușit să promoveze un complex Program statal de studiere a limbii române de către alolingvi, în cadrul căruia au fost instituite patru centre lingvistice informatizate: Bălți, Comrat, Taraclia și Cahul, iar Centrul Național de Terminologie a fost înzestrat cu calculatoare performante menite să contribuie la informatizarea Bazei de date terminologice.

Revine la CNT în 2002 ca secretar științific, unde a activat până în 2018, când a fost invitat să conducă Secția de terminologie și servicii lingvistice din cadrul Agenției Servicii Publice.

E copreședinte al Asociației Naționale de Terminologie „TERMROM MOLDOVA”; președinte al Comitetului Tehnic 7 — Terminologie, specializat în elaborarea standardelor de terminologie; 1990—2001 — membru al Comisiei guvernamentale pentru controlul asupra respectării legislației lingvistice; 1990—2005 — membru al Comisiei municipale Chișinău pentru urbonimice, dar și a grupului de lucru care a pregătit propunerile privind revenirea la urbonimicele naționale.

Ultimul proiect, însă nu și cel din urmă, propus de neobositul Valeriu Culev (socotit, pe drept cuvânt, cel mai bun specialist în domeniul terminologiei tehnice de la noi) — Portal de resurse lingvistice pentru limba română — a fost acceptat de Consiliul Științific al AȘM și este pe cale de a fi realizat la CNT.

ABONAREA LA REVISTA „REALITĂȚI CULTURALE” pentru anul curent

poate fi făcută începând cu orice lună
la toate oficiile poștale

Indice abonare „Poșta Moldovei”: **PM32118**

Abonament pentru **o lună** — **25 lei**

Abonament pentru **6 luni** — **150 lei**

Patria începe cu prispa casei părintești!

Dragostea de Patrie începe de la casa părintească, cu pomul de cireș din ogradă, vatra bunicilor, școala din sat, toloaca de joacă, codrii și râul care curge lin prin localitate, troița de la răscrucea de drum, biserica seculară, cișmeaua cu apă limpede din centrul localității, obiceiurile și tradițiile din sat. Toate acestea creează farmecul și frumusețea Patriei.

Nivelul de cultură al fiecărui om se determină evaluând capacitatea

talgie și mândrie pentru localitatea de baștină.

Doar prin înțelegerea trecutului se făurește viitorul și se stăpânește, cu adevărat, prezentul.

Orice elev trebuie să cunoască de unde i se trag rădăcinile, să-și cunoască părinții, bunei și străbunei, trecutul istoric al localității, apoi al raionului/ județului/ regiunii din care provine, și desigur al țării sale. Cu părere de rău, sunt puțini elevi care cunosc istoria localității lor.

NOIE ROTARU

Orașul Telenești se bucură de un șir de publicații (articole, monografii, literatură beletristică) ale autorului Noie Rotaru, printre care evidențiem următoarele titluri: „Teleneștii — vatra de altădată. Pagini de istorie: Unele aspecte social-economice din istoria orașului”, Bălți: 2013; „O întâlnire cu trecutul... (În memoria masacrului etniei evreiești din Telenești)”, Bălți: 2016; „Cale lungă și spinoasă spre Ereț Israel”, Bălți: 2017; „Din codrii străvechi răsai virtuos, ca un soare pe cer luminos — Teleneștii mei cel duioși!”, Bălți: 2017; „Telenuș și Pasărea Măiastră” (în colaborare cu Lilia Rotaru) (basm). Bălți: 2018; „Cu dor de tine Telenești. Теленешты. 410 ani”. (Ediție dedicată orașului natal). Bălți: 2021.

Pentru a nu uita istoria și evenimintele ce s-au produs în localitatea de baștină a autorului Noie Rotaru, un grup de profesori pasionați de la diverse instituții de învățământ din raionul Telenești — Aurica Munteanu, Alina Pascaru și subsemnatul, nu ne-am cântărit niciodată eforturile în crearea așa-zisului „ghid itinerar literar, istorico-geografic”. Astfel, ghidul de față, intitulat „Hai să ne cunoaștem vatra: Mândrul plai Telenești, ...!”, reprezintă o completare indispensabilă a monografiei autorului Noie Rotaru „Cu dor de tine Telenești. Теленешты. 410 ani”. Astfel, autorii ghidului au încercat să aducă informații noi și completări relevante privind plaiul teleneștean. În Republica Moldova, un astfel de gen de lucrare este inedit.

acestuia de a înțelege, identifica și recepta neconținut valorile culturii poporului din care face parte, cât și ale altor popoare.

Da..., cu trecerea anilor, aceste amintiri devin dragi sufletului, provocând lacrimi de bucurie, nos-

După părerea noastră, problema nu este în elevi, dar în profesorii dezinteresați de acest subiect, în lipsa materialelor didactice de profil, în curriculumul disciplinar care prevede ore insuficiente pentru studierea localității de baștină.

La crearea acestui ghid s-a investit foarte mult efort și timp, lucrându-se aproape un an, pentru a ne bucura, în sfârșit, de apariția acestuia de sub tipar la data de 07.11.2021.

Am avut o deosebită plăcere să colaborăm cu diverse instituții care s-au dovedit a fi foarte receptive, prietenoase, binevoitoare, aici referindu-ne la: ambasadele R. Moldova în orașul Odessa, Paris, Atena și Istanbul; bibliotecile din R. Moldova, Ucraina (Cernăuți și Odessa) și România; Arhivele Naționale din România: Iași și București; profesorii de istorie și literatura română din România și R. Moldova, profesorii de limba ucraineană din reg. Cernăuți și Odessa; muzeele din R. Moldova, România și Ucraina; primarii din R. Moldova, România și Ucraina. Cercetarea a fost una mai degrabă în stil detectiv. Toți cei care ne-am implicat în investigații eram asemeni unor detectivi în acțiune, realizând, cu mari dificultăți și impedimente, scopul acestei lucrări. Cu toate că unele instituții și reprezentanți ai acestora au fost foarte receptivi, oferindu-ne materiale informative și ilustrative, alții ne-au abordat fără interes și respect sau chiar ne-au ignorat total.

Nu cunoaștem cât de bine am reușit să prezentăm în ghidul de față materialul informativ pentru profesori, bibliotecari, muzeografi. Considerăm că aprecierea vă aparține.

Ghidul „Hai să ne cunoaștem vatra: Mândrul plai Telenești, ...!”, este un suport didactic atât pentru elevii din clasele gimnaziale și liceale, cât și pentru profesorii de limba și literatura română/ucraineană, istorie și geografie din raioanele R. Moldova: Telenești, Edineț, Briceni, Soroca, Hâncești, Călărași, Sângerei, Rezina; reg. Cernăuți; jud. Suceava, Iași, Botoșani, Vaslui, Brăila ș. a., astfel potențialul cititor familiarizându-se cu informații privind trecutul localităților pe care le-am descris în itinerarul excursiilor.

Ne-am dori planificarea mai multor ore de studiu a istoriei locale în curricula disciplinară (istorie, literatura română și geografie). Sperăm că, în cadrul acestor discipline, profesorii vor valorifica informația

redată în itinerar, completându-și și îmbogățindu-și cunoștințele, evi-dențiind însemnătatea și gloria acestor localități, astfel dezvoltându-și spiritul patriotic. Ar fi binevenit ca profesorii de specialitate să acorde mai multă atenție la capitolul „istoria locală”.

Scopul elaborării acestui ghid a fost de a acoperi golul informațional istoric, lipsa surselor informaționale etc.

În ghidul de față, noi, autorii, am descris un model de desfășurare a unei excursii/hiking/marș turistic etc. cu elevii. De asemenea, am proiectat un traseu turistic la moșiile familiilor Mavrocordat — Moruzi și Teodosiu, care se află în localitățile descrise în traseu, inclusiv cu propunerea vizitării unor obiective turistice (monumente istorice: mănăstiri, cetăți, case-muzeu, muzee, conace, monumente, cavouri; și naturale: peșteri, rezervații naturale, codri, lacuri etc.).

Între filele acestui ghid poate fi găsită o listă de moși ce aparțin dinastiei Mavrocordat-Moruzi și Teodosiu, personajele care au întemeiat târgul Telenești și l-au dezvoltat, fiind proprietari în aceste localități din R. Moldova, România și Ucraina.

Pe această cale, dorim să le mulțumim tuturor celor care au contribuit la realizarea acestei lucrări importante pentru raionul Telenești, în particular, și pentru R. Moldova, în general, îndeosebi bibliotecilor din:

R. MOLDOVA: Maria Furdui și Aurelia Dobjanschi (Biblioteca Publică Raională „Vasile Alecsandri” Telenești); Rodica Gladiniuc (Biblioteca Publică Raională Edineț), Galina Gafița (Biblioteca Publică Raională „Grigore Vieru” Călărași), Nina Navroțchi (Biblioteca Publică Raională „Alexei Rău” Briceni); Biblioteca Publică Raională ÎPS „Antonie Plămădeală” Hâncești, Biblioteca Publică Raională Sângerei; Alexandru Chelea (s. Bănești, Telenești); Anastasia Papij-Pavlov (s. Bogdănești, Briceni), Angela Tornea (s. Horjești, Hâncești), Angela Zatic (s. Bravicea, Călărași), Diana Pânzari (s. Pârlița, Soroca), Ecaterina Gore (s. Dănuțeni, Ungheni), Elena Druță

(s. Inești, Telenești), Elena Știrbu (s. Larga, Briceni), Elena Țarnă (s. Săseni, Călărași), Eugenia Ganjea (s. Drăgănești, Sângerei), Diana Melinschi (s. Vadul Leca, Telenești), Iulia Mârzenco (s. Verejeni, Telenești), Ludmila Sârbu (s. Cuconești, Edineț), Mihaela Tipa (s. Pripiceni, Rezina), Nadejda Băluță (s. Budăi, Telenești), Natalia Comanici (s. Onești, Edineț), Silvia Secieru (s. Pereni, Hâncești), Victoria Botnaru (s. Copăceni, Sângerei), Zinaida Mazura (s. Voinescu, Hâncești), Zinaida Munteanu (s. Mereșeni, Hâncești), Maia Axenciuc (s. Trestieni, Briceni); UCRAINA: Irina Biriukov, Biblioteca Națională Științifică din Odesa; Tatiana Ivanov, Biblioteca Națională Științifică din Odesa (Serviciul Odessika), Ludmila Marincina (s. Seliște, r. Securenii, reg. Cernăuți), Vitalina Kiriyak (s. Grozința, raionul Hotin, reg. Cernăuți);

ROMÂNIA: Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătaru” Vaslui; Claudiu Eduard (Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila), Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” din Botoșani;

PRIMARIILOR din R. MOLDOVA: Gheorghe Buzurniuc (s. Pârlița, Soroca), Mihail Galupa (s. Jura, Râbnița), Octavian Ivanov (s. Criva, Briceni), Olga Gribincea (s. Criva, Briceni), Serafim Isac (s. Ghidighici, mun. Chișinău), Serghei Popa (s. Verejeni, Telenești), Ștefan Vlas (s. Sărata Galbenă, Hâncești), Valentina Derevenciuc (s. Onești, Edineț), Victoria Melenco (s. Bogdănești, Briceni); UCRAINA: Alina Gonciar (s. Băcicăuți, Hotin, reg. Cernăuți), Anatol Marincin (s. Seliște, r. Securenii, reg. Cernăuți), Leonid Varvariuc (s. Comărău, r. Securenii, reg. Cernăuți), Vasile Gavriș (s. Grozința, r. Hotin, reg. Cernăuți);

PROFESORILOR din R. MOLDOVA: Ala Gumenco (s. Jurca, Râbnița), Angela Ivanov (s. Criva, Briceni), Aurica Munteanu (s. Vadul Leca, Telenești), Diana Abuzneac (s. Săseni, Călărași), Irina Bodrug (s. Hârcești, Ungheni), Liuba Artiomenco (s. Pereni, Hâncești), Natalia Codânscaia (s. Jura, Râbnița), Oleg Cernei (s. Pepeni, Sângerei), Olga Cuțac (s. Cioropcani, Ungheni),

Sergiu Mandiș (s. Cărpineni, Hâncești), Simion Roșca (s. Sărata Galbenă, Hâncești), Svetlana Erimei (s. Prepelița, Sângerei), Victor Guțu (s. Gordinești, Edineț), Vladimir Zară (s. Ruseni, Edineț);

ROMÂNIA: Andrei — Sergiu Asăvoaie (s. Berești, jud. Suceava), Daniel Grozavu (s. Mața, jud. Iași), Gică Genuță Simirad (s. Ghireni, jud. Botoșani), Lăcrămioara Mititiuc (s. Brătești, jud. Bacău), Mirela Mișco (s. Horlăceni, jud. Botoșani), Ioana Alexandru Amititeloai (s.

Krasnaleuca, jud. Botoșani), Ioana Delibaș (s. Coțușca, jud. Botoșani);

UCRAINA: Valeryi Tomazov (Academia de Științe a Ucrainei, Kiev), Lilia Belousov (Arhiva regională Odesa), Galina Izuvita (Centrul grecesc Odesa), Dmitry Margolin (Odesa), Dmitro Skorik (s. Cerce-nești, r. Kodânsk, reg. Odesa), Elena Uvarov (or. Odesa), Lidia Daniliv (s. Cerbicieni, r. Sekurenii, reg. Cernăuți), Nina Procopovici (s. Cumărești, Stor-jineți, reg. Cernăuți), Vitalie Tcaci (s. Comărau, r. Securenii, reg. Cernăuți);

MUZEELOR din R. MOLDOVA: Elena Ilescu (Muzeul Raional de Istorie și Etnografie Telenești), Nicolae Bulat (Muzeul de Istorie și Etnografie Soroca), Snejana Dovicenco-Minciună (s. Hârjauca, Călărași), Speranța Rusu (Muzeul Raional de Istorie și Etnografie Telenești);

ROMÂNIA: Corneliu Furman (Muzeul Dornești sau Asociația cultural-rurală a muzeului „Furman” Dornești, jud. Suceava);

UCRAINA: Liudmila Alexandrov (s. Cercenești, raionul Kodânsk, reg. Odesa);

VOLUNTARILOR din R. MOLDOVA: Alexandru Pascal (s. Gordinești, r. Edineț), Diana Tronciu (s. Pereni, r. Hâncești), Eugen Pietraru

(s. Răzălăi, Sângerei), Petru Pietraru (s. Răzălăi, Sângerei), Liviu Moroz (s. Sărata Galbenă, r. Hâncești), Mariana Moroz (s. Sărata Galbenă, Hâncești), Marina Zeamă (or. Ungheni), Natalia Bzovii (s. Dănuțeni, r. Ungheni), Tatiana Stețco (s. Săseni, Călărași), Ion Grăjdieru (or. Sângerei);

ROMÂNIA: Ioan — Andrei Grozavu (s. Muncelul de Sus, jud. Iași);

UCRAINA: Oleg Osadciuc (s. Șălăuți, r. Hotin, reg. Cernăuți).

Vă mulțumim și vă apreciem cu sinceritate hotărârea și perseverența cu care ați muncit, responsabilitatea și potențialul de a duce la capăt obiectivele înaintate. Am avut toată încrederea în fiecare participant sus-numit! Datorită implicării neobosite a Dvs., proiectul a prins aripi și acum are toate șansele să fie realizat și recunoscut de către toți doritorii.

Considerăm că cititul unei cărți sau organizarea unor excursii ne schimbă din interior în mai bine și în mai frumos.

Vă dorim, dragi cititori, ca la finalul lecturării acestui ghid să fiți mai bine informați cu referire la plaiul natal, îmbogățiți spiritual și mai dornici să descoperiți tot ce este frumos și necunoscut! Vă dorim numai bine.

ANNA PRODAN, IRINA JARIUC, BP FILIALA COPII OR. RÎȘCANI

Pe urmele lui Eminescu

La un mijloc de ghenar a venit pe lume un fiu. Și s-ar fi trecut nașterea lui cum se trec multe altele, dacă timpul nu avea să ne spună, că odată cu nașterea lui ni se dă șansa de a nu muri ca neam, popor, istorie. Este o mândrie mare ziua de naștere a poetului Mihai Eminescu, deoarece în această zi este marcată și Ziua Culturii Naționale.

Ceea ce ne-a întrunit în această zi la o oră literar-poetică, este poezia marelui poet național și universal Mihai Eminescu. Creația lui place tuturor, de la mic la mare, și sună frumos în orice limbă. Cu siguranță astăzi în toate instituțiile de cultură s-a citit opera lui Eminescu.

Elevii clasei a IX-a de la LT Liviu Damian din or. Rîșcani, ghidați de profesoara de limba și literatură română Irina Sliusari, au avut parte de o activitate interesantă despre viața și activitatea poetului, prezentată de lucrătorii BP filiala copii or. Rîșcani. Copiii au aflat că la 15 ianuarie 2022 se marchează 172 de ani de la nașterea marelui poet. Au recitat cele mai frumoase versuri din creația marelui poet, și anume: Somnoroase păsărele, Rugăciune, Ce te legeni..., La mijloc de codru des, Revedere, Povestea codrului, La steaua etc.

Pentru a-i cointeresa să lectureze cu plăcere opera lui Mihai Eminescu, copiilor le-au fost prezentate cărțile de la expoziția *Mihai Eminescu. Opera poetică*.

La sfârșitul activității elevii au ascultat piesa *Eminescu* interpretată de Doina și Ion Aldea Teodorovici, versuri: Grigore Vieru.

Eminescu e un dar al destinului pe care suntem datori a-l înțelege, a-l prețui, este o mare cunoștință națională.

Eugeniu Grebenicov: cavaler al metagalaxiei (90 de ani de la naștere)

DUMITRU PĂSAT

Există în societatea actuală un interes deosebit pentru dezvoltarea creativității, insistându-se asupra modului în care poate fi descoperită și cultivată această latură umană importantă.

*Un popor nu se caracterizează
atât prin oamenii pe care îi are, ci
mai mult prin felul în care îi recu-
noaște și îi apreciază pe aceștia.*

FRIEDRICH WILHELM NIETZSCHE

Spațiul geografico-astral este unul din domeniile cele mai sensibile în care s-a înscris cu celebritate (pe lângă atâtea alte nume românești: Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Henric Coandă ș.a.) și Eugeniu Grebenicov, una din personalitățile care și-a dominat epoca existenței sale pământești, contribuind plenar la dezvoltarea umanității.

Ceea ce l-a caracterizat întotdeauna a fost nestăvilita sete de a dobândi cât mai multe cunoștințe, nedeșmințita și neastâmpărata dorință de a ști și a crea, năzuința care i-a adus și cele mai mari satisfacții, invocate prin explozie de har.

Eugen Grebenicov devine un obsedat al zborului spațial, descoperind/descriind în amănunt etapele, metodele și tehnicile matematice ale ascensiunii spre Univers.

A lansat sumedenie de idei ce depășesc cu mult forța de percepere a omului de rând, din care cauză nu a fost înțeles, fiindcă mediocritatea niciodată nu-și poate depăși condiția...

Savantului și profesorului E. Grebenicov, atins de aripa licăritoare a geniului, i-a fost dat să devină catalizatorul unei reacții spirituale de dimensiuni nebănuite până la acel mo-

ment. A fost un nestăvilat truditor, care și-a făurit destinul științific cu migală, efort și sudoare de cioplitor în piatră, adevărată muncă de ocnaș, uneori asemuită cu cea a legendarului Sisif... Lui Thomas Edison i se atribuie butada: geniul e compus din 99% de transpirație și 1% de inspirație, procent fără de care nimic nu se poate făptui. Cu adevărat, secretul geniului îl reprezintă munca, perseverența și bunul simț.

Calculul cosmic, gândit de E. Grebenicov, reprezintă un proiect de o grandoare științifică și tehnologică deosebită, care va dăinui în timpuri și spații. E supremul bine pe care l-a făcut/lăsat omenirii, trasându-i zborul spre verticalitatea cosmică.

Sloboziamăreanul Eugeniu Grebenicov a fost omul care iradia în juru-i o lumină tonică de calm, încredere, competență, seriozitate, transformându-și viața și activitatea într-o sărbătoare a creației continue. Disprețuia vorbele mari, respingând orice tendință de înfumurare. Bunăvoința, optimismul și fair-play-ul lui îi cucerea pe toți. El cunoștea bucuria efortului și plăcerea de a crea. Să nu-l dăm uitării — rămâne cheia de boltă a progresului, sufletul viu care a întreținut arderile, generatorul continuu de speranță și certitudine civică românească. „Voi muri fără reamă, împăcat cu mine însumi”, îmi spunea adesea. Așa și s-a întâmplat...

Copilul și adolescentul Eugeniu Grebenicov a fost crescut într-o casă

în care domnea ordinea și cultura. Părinții, mama învățătoare, iar tatăl-preot, l-au educat de mic în spiritul disciplinei asumate. Urcând, apoi, toate treptele universitare și științifice, a marcat un traseu profesional da capo al fine, a desfășurat o bogată și susținută activitate didactică, educativă, științifică și publicistică. Încă din anii adolescenței și tinereții, Jenel Grebenicov și-a etalat o calitate umană care i-a adus mulți prieteni: generozitatea. Dânsul a fost animat de o neasemuită dorință pentru cercetare și o mare dragoste față de tineretul studios. Numeroase generații de studenți și doctoranzi pot aduce mărturie în acest sens. De timpuriu, el a pus preț, cum îi și stă bine unui om de geniu, nu pe învățătura mecanică, ci pe înțelegerea și pătrunderea celor studiate. A fost, în fine, un om cu fața spre oameni. Avea o satisfacție deosebită, ca în orele de răgaz să stea „la sfat” cu prietenii, colegii și cu oamenii apropiați. Era un narator fascinant, care adora drumețiile și excursiile, mai ales când revenea la baștină, de unde s-a și lansat spre lumea cea mare, spre stele... Te fascina capacitatea sa uimitoare de a conversa, de a da conținut și atitudine discuției, dialogului. Politețea, tactul, simțul umorului, vocea cu un timbru inconfundabil și o mare înțelepciune în intuirea și înțelegerea naturii umane îl ajutau și-l avantajau cu siguranță. Un savant veritabil, bineînțeles, știe să-și exprime cu claritate ideile. Logica imperturbabilă și

limpezimea / claritatea cu care sublinia punctele esențiale ale discuției au devenit proverbiale.

Sunt perioade legate de povestea vieții unui om celebru, a unui ilustru consătean de-al meu, dacă vreți, care nu e nimeni altul decât regretatul Eugeniu Grebenicov. Revenirea și reînfrățirea înseamnă întoarcerea acasă și împlinirea unui dor nemărturisit care zăcea de mulți ani în adâncul sufletului său. Dor de Slobozia Mare, dor de mirifica luncă a Prutului, dor de florile de nufăr din apa lacului Beleu, dor de parfumul salcâmlor și teilor în floare, dor de grădinile din jurul caselor cu pomi roditori și aer înmiresmat de tufarii de boz (numiți de către localnici oțetari) care străjuiau atâtea ogrăzi și străzi, în fine, de acea omenie și cumsecădenie rurală românească pe care n-a întâlnit-o nicăieri altundeva în lumea pe care a vânturat-o pe parcursul a șase decenii și jumătate. Numai dragostea de Neam și de Țară pot modela un asemenea lucru. Tot ce urma să i se întâmple de-a lungul vieții, în bine și în rău, se convertea, la el, în jurul cifrelor și spațiilor cosmice, rodind în destinul său de slujitor al științei. Răul nu l-a descumpănit, binele nu l-a dezamăgit. Eugeniu Grebenicov a prefăcut răul în bine și a dat ființă/suflet, mai bine zis, a fost inima, sufletul și creierul aceluia „cămin moldovenesc” din Moscova, ce a oferit lumii întrege, dar și românilor basarabeni, zeci de minți luminate în domeniul matematicii, fizicii, astronomiei și mecanicii cosmice. Asta înseamnă că E. Grebenicov nu era un simplu turist într-o țară străină, ci exponentul culturii și științei românești ajuns temporar într-o altă ambianță spirituală.

În această ordine de idei, prin tot

ceea ce a făcut Eugeniu Grebenicov, în ciuda vicisitudinilor istoriei, a cunoscut permanent fericirea.

Asemenea unui Nicolae Milescu Spătarul, Dimitrie Cantemir, Mircea Eliade, Constantin Noica, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Constantin Brâncuși, Anton Crihan, Nicolae Romanenco, Eugeniu Coșeriu, Sergiu Grosu, Valeriu Rusu, Ion Druță, Paul Goma, Eugen Doga și mulți alții s-a distanțat de noi. Dar, ca și ei, nu s-a îndepărtat cu adevărat. Ne-a slujit, ridicându-se de la românesc la

universal, turnând îndărăt universalul în românesc. Altfel spus, aducea universalitatea în gândul românesc ori așeza gândul românesc în universalitate.

Sub semnul onestității și al francheții intelectuale, Eugeniu Grebenicov își va păstra lucidă viziunea raționalistă, care va sprijini consecventa încredere în virtuțile creatoare ale tradiției naționale.

Cum se și întâmplă adesea, concluzia definea o clarificare treptată a unor demersuri începute în adolescență, pe care cercetătorul le-a

amplificat continuu, astfel încât întreaga sa operă se concentrează asupra unor teme ce l-au preocupat în permanență și nu au îngăduit extinderea în detalii nesemnificative. „În munca pentru perfecționarea personalității tale, susținea regretatul academician, pentru răspândirea luminii, se află fericirea”.

Activitatea științifică a profesorului Eugeniu Grebenicov, concretizată în lucrări publicate personal sau în colaborare, este surprinzător de prodigioasă, chiar dacă, atunci când îl întreba cineva, răspundea modest: „Se putea mai mult și mai bine”. Dar, privind în urmă, ne dăm seama lesne că nu toți trudiții pe ogorul științei se pot lăuda cu așa ceva.

Printre altele, academicianul Petru Soltan, profesorii universitari Aurel Marinciuc, Teodor Șişianu, Alexandru Marin și Vladimir Caraganciu, într-o discuție amicală din 17 februarie 2003 produsă în biroul academicianului Ion Bostan, rectorul Universității Tehnice din Republica Moldova, au recunoscut unanim că nea Jenel a fost un interlocutor abil chiar și în exercitarea funcțiilor de conducere, deoarece își respecta subalternii și partenerii de dialog. Postura sa incontestabilă de profesor sau de director, aşadar, nu şi-o impunea, ci se confirma de la sine. Dirija cu atenție conversația dintre el și colaboratori spre zonele ei fertile, depășind pe nesimțite asperitățile, zicând: „Ca să puteți participa la dezbateri, dragii mei, trebuie să cunoașteți, și să cunoașteți multe”. Iar prin lecțiile și cursurile sale magistral dezvoltate, E. Grebenicov a fost întotdeauna fascinant și inegalabil, captivând auditoriul prin modul de explicare. L-am privit și eu de

două-trei ori cum lăsa pe tabla din fața doctoranzilor de la UTM, prin aceea unduire a mâinii ce mișca o cretă, un număr de formule și simboluri matematice, care degajau o deosebită apropiere de magistrul. Mi-am zis atunci că ce poate fi mai sublim, pentru discipoli, decât să garanteze că flacăra aprinsă de maestru în ei, trecută de la unii la alții, pe un drum al infinitului, nu se va stinge, urmând să lumineze în univers, aidoma asteroidului care-i poartă numele.

Eugeniu Grebenicov era o figură singulară, cu varii orizonturi și perspective. O deosebită rigoare îi definea personalitatea, care își înălța privirea spre culmile stelare ale absolutului. A știut să renunțe la bucuriile mărunte, a știut să sacrifice totul nobilei sale meniri, realizându-și viziunile în pure și rafinate armonii, păstrând și în ultima clipă a vieții sale aceași tinerețe sufletească și spirituală, aceeași năvalnică impetuoșitate și în gândire, și în fapte, provocând admirația celor din jur.

Viața și destinul lui Eugeniu Grebenicov reprezintă o parte identică cu destinul multor români basarabeni. Catastrofa politică a românismului, constrângerea „benevolă” de a lua calea exilului, departe de a anihila pe acești corifei ai universalității românești, i-a oferit și lui E. Grebenicov, ca și altora, șansa de a înscrie pe orbita interesului universal geniul și realitățile de acasă.

Consăteanul nostru, românul Eugeniu Grebenicov, admirat și apreciat pentru tenacitatea și dorința de autoperfecționare, a rămas ferm în convingerile sale, de cea mai bună factură național-patriotică, și milita neobosit pentru cauza românismului, binemeritând un respectuos omagiu din partea neamului românesc. Vorba lui Mihai Eminescu: „Numai oamenii care țin la instituțiile părinților lor, la peticul de pământ sfințit de sângele strămoșilor pot fi patrioți”.

Marele patriot, regretatul academician, profesorul Eugeniu Grebenicov, a și devenit o legendă care a înnobilit știința matematică și cosmică, slobozind rod în generații, un savant cu străduința expresă de a

deschide noi căi în lumea matematică, un cercetător meticulos cu idealurile și dorința neștrămutată de a-și asigura Victoria în diversele planuri ale activității sale științifice, lăsând pretutindeni urme încărcate de semnificații. Va rămâne unul dintre pilonii analizei numerice moderne, creatorul unei opere matematice vaste și profunde, ce acoperă în timp șase decenii de activitate științifică și pedagogică, iar în arealul matematicii — un număr impunător de domenii de cercetare, focalizându-se în jurul cifrelor și spațiilor cosmice.

A fost înmormântat la Cimitirul Ortodox Central din Cahul, alături de părinții și bunicii săi, iar sufletul, posibil, până a ajunge la Domnul, își are un răgaz de popas pe asteroidul ce-i poartă numele.

Dar nicidecum nu pot ralia la opiniile că numele ilustrului matematician nu e cunoscut până și în localitatea sa natală.

Alta e realitatea. Regretatul Ion Geantăc, director-fondator al Muzeului de Istorie și Etnografie, care poate lesne purta numele lui Grebenicov, încă pe când se ocupa de achiziționarea materialelor necesare, visa la o întâlnire cu Eugeniu Grebenicov. Așa s-a înfiripat corespondența „leților”. Prima scrisoare și cel dintâi colet de lucrări științifice I. Geantăc le-a primit la 13 martie 1976, după care au urmat și multe altele. Reproducem succint conținutul misivei: „Mult stimate dle Ion Geantăc, vă trimit cu mare plăcere recenta mea carte, elaborată împreună cu colegul meu, prodecanul Iuri A. Reabov. Afară de aceasta, vă expediez fotografiile copertelor a cinci lucrări de-ale mele. N-am avut posibilitatea să fotografiez copertele cărților de matematică superioară, fiindcă la moment nu le am la îndemână.

Îmi amintesc, sigur ca prin vis, timpul când învățam în clasa întâia în satul meu natal Slobozia Mare. Aici am deprins alfabetul și noțiunile aritmeticii.

Mă gândeam să vă pun la dispoziție și unele articole din domeniul matematicii și mecanicii cerești, publicate în revistele științifice, dar cred că pentru elevii școlii medii ele

nu reprezintă niciun interes. Unele cărți, evident, elevii din clasele superioare le pot lectura, cu atât mai mult că volumul despre Copernic a fost tradus în limba română, zis „moldovenească” (apărut la Editura „Lumina” în anul 1973, care nu ar strica să fie reeditat — D. P.).

Vă doresc succese în muncă și în viață. Vă rog mult să transmiteți cele mai calde urări de bine colectivului pedagogic al școlii natale”.

În ianuarie 1986, Ion Geantăc și Alexandru Zbiera, finul de botez al preotului Alexandru și al învățătoarei Dana, au mers la Moscova să se vadă cu Eugeniu Grebenicov, dar nu a fost să fie, deoarece savantul și profesorul, preocupat de chestiuni de stat „strict confidentiale” era pretutindeni însoțit / supravegheat întotdeauna de doi ofițeri superiori (colonel și colonel-locotenent) al „mereu vigilantului” KGB. Li s-a permis o scurtă conversație telefonică.

Un alt epizod. În toamna anului 1988 conducerea comunei a decis să organizeze Sărbătoarea Satului, la care a fost invitat și Eugeniu Grebenicov, dar n-a avut posibilitatea să fie prezent. În schimb, a expediat o telegramă, dată citirii numerosului public de către primarul Vasile Plăcintă: „Sincerele mele felicitări cu prilejul acestui mare eveniment din satul natal. Vă doresc sănătate, fericire și prosperare în toate.

Vă aduc la cunoștință că la 22 ianuarie curent (1989 — D.P.), la Academia Rusă a fost organizată o mare solemnitate, la care au participat Prezidiul Academiei, Ambasada Română și foarte mulți colegi și discipoli-doctori în științe, numai aceștia din urmă erau în număr de 42 de persoane. A fost o atmosferă excelentă, dar vă informez pe scurt despre un caz extraordinar. Doi dintre foștii mei doctoranzi din Kazahstan, care stau astăzi în fruntea Universității de Stat din orașul Atârau, fostul Guriev, mi-au făcut un cadou impresionant — un mânăz de toată frumusețea, care a fost crescut special pentru mine în stepa cazahă și care peste un an de zile, când aş putea să-l iau, ar echivala la un preț de circa 20 de mii de dolari. Chiar mi-a venit feri-

cita idee, ar fi minunat ca el să aparțină Școlii de Hippiism din Slobozia Mare (una dintre cele mai puternice în ex-URSS, iar în „plină democrație” caii au fost vânduți și „băuți”. Armăsarul lui E. Grebenicov a rămas să hoinărească prin „preriile” natale.

Veți primi curând copia unui articol despre activitatea mea, tipărit în limba poloneză într-un săptămânal din or. Sildce, precum și o fotografie făcută acum o lună...”

În decembrie 1994, directorul Muzeului fu telefonat la domiciliu. Era prietenul său de copilărie Jenel, care a promis că exact peste un an va sosi acasă. Dl Geantăc îmi mărturisea: „Mitică, am încremenit când l-am auzit, recunoscându-i vocea și amintindu-mi de „experiența” lui '86, l-am întrebat: „Jenică, dar cu cine mai vii?”, la care mi-a răspuns vesel: „Singur-singurel, Ionică, în sfârșit, sunt liber...” Și s-a ținut de cuvânt. Sâmbătă, 9 decembrie 1995, E. Grebenicov l-a sunat pe I. Geantăc din Cahul, promițând că pe data de 10 dimineața va fi acasă. Era zi de duminică, la Muzeul de Istorie și Etnografie a venit lume de pe lume să-l vadă / revadă „pe feciorul lui popa Alexandru”, adică pe marele savant, după calculele căruia „zburau rachetele în cosmos și reveneau pe pământ”. Erau prezenți și oaspeți din Galați, Cahul, Giurgiuilești, Cuza Vodă, Cășlița Prut, Văleni etc.

Emoționante au fost și întâlnirile cu consătenii aciuți în piața din centru și mai pe aproape, cineva chiar îndrăznind să-l întrebe dacă a fost membru al p.c.u.s. Scurt pe doi: „N-am fost și nici nu voi fi vreodată”.

Au urmat întrevederile cu pedagogii și elevii ambelor instituții de învățământ preuniversitare. La întrebarea unui pici despre câte limbi cunoaște, E. Grebenicov a răspuns: „Pe lângă frumoasa limbă de acasă, cunosc bine rusa, engleza, mai vorbesc în germană, spaniolă, franceză, poloneză”. Prezent și el la întrunire, un preot tânăr s-a adresat: „Prin ce se deosebește fizica de religie?” — „Fizica e o știință, religia este CRE-DINȚĂ!”

La înălțimea cuvenită s-au dovedit a fi și angajații Fabricii de vinuri,

director Tudor Carastan (actualmente prosper om de afaceri care, apropo, își asumase toate cheltuielile ce ar fi ținut de înmormântare, — bravo, Fedule!), fratele căruia, Nicolae, a făcut studii economice la „Lomonosov”, matematica fiindu-i predată de Marele consătean. Unora nu le venea a crede că oaspetele, savant de talie mondială, s-a născut aici. Observând sticlele de vin cu eticheta „Slobozia Mare, E. Grebenicov și-a amintit de un caz amuzant: „Nu departe de blocul (unul de lux — D. P.) unde locuiesc este o gheretă cu băuturi alcoolice. Într-una din zile, mă uitam la vitrinele cu sticle ce-ți furau ochii... Mare mi-a fost mirarea, dar și mai mare bucuria, când am „descoperit” pe o sticlă de 0,7 l. eticheta „Slobozia Mare”. M-au trecut fiorii și, tentat să le fac o surpriză la ai mei, am procurat, fără a sta pe gânduri, șase sticle de licoare sloboziană savuroasă ca mierea de albiți”.

Au urmat și alte vizite pe la prieteni, tot atât de calde și emoționante.

La 14 ianuarie 2002, Ion Geantăc specifica: „La noi, la Slobozia Mare, dintotdeauna s-a știut ziua de naștere a marelui savant și patriot. Parcă neplănuț, dar la 14 ianuarie curent (2002 — D. P.), la muzeu s-au adunat mai mulți admiratori ai ilustrului consătean (printre care și subsemnatul — D. P.). La „sfatul înțelepților” s-a decis și editarea ziarului „Slobozia Mare”, Eugeniu Grebenicov (apărut în 4 pagini de formatul „Literaturii și arta” — D. P.). Nr. 2 al publicației a văzut lumina tiparului cu genericul „Omăgiere Marelui savant Eugeniu Grebenicov la 70 de ani”. La 18 ianuarie E. Grebenicov a fost omăgiat la gimnaziu, iar în ziua de 21 — în sala festivă a Liceului Teoretic „Mihai Eminescu”, după care s-au făcut multe schimbări de depeșă și sunete de telefoane. Mai cităm doar un pasaj al uneia din ele: „Vă mulțumesc de tot ce s-a făcut în Slobozia Mare pentru mine (ce vom întreprinde / realiza de acum încolo? — D. P.). Sper să-mi exprim recunoștința, când vom avea posibilitatea să stăm, la „un pahar de vorbă” în satul meu natal cu toți prietenii și

colegii (a mai făcut-o doar o singură dată, dar mai târziu și în mare grabă — D. P.)...

Adeseori, cu mare plăcere discutăm în familie impresiile mele despre Slobozia Mare, despre oamenii buni și gospodari, fără a uita și de personalitățile marcante care-și au rădăcinile aici... Mulțumesc din suflet pentru atenția ce mi-ați acordat-o în trecut și acum și mi-e atât de dor de baștina natală...”

Așa sau altfel, să revenim la realitățile noastre de ultimă oră.

Slobozia Mare, cât e ea de mare, de la un capăt la altul e străbătută de strada principală numită Ulița Mare, în centrul căreia se află locul copilăriei lui Eugeniu Grebenicov, navigator dinspre și înspre stelele natale. Nu cred că e complicat de adăugat la Ulița Mare „Eugeniu Grebenicov”, iar „cuibușorul său de nebunii” (a fost un „zbânțuit” energetic și deștept), să fie transformat în Casa-Muzeu „Eugeniu Grebenicov”. Pe aleea din fața Palatului de cultură ar trebui înălțat un bust. Oare „pot fi patrioți” businessmanii de Slobozia Mare, indiferent de locul lor de activitate? Cred că da. Trebuie să organizăm și orientăm... E nevoie de timp, cheltuieli enorme, e greu, dar nu și imposibil... Eugeniu Grebenicov și-a trăit întreaga viață în Rusia (Moscova), indubitabil, din cauza circumstanțelor create artificial de „babacii, ciracii și ortacii noștri autohtoni de toate soiurile și de toate culorile” (de lepre și cozi de topor nu ducem lipsă), dar limba, inima, spiritul și crezul i-au fost românești, concepute acasă, la Slobozia Mare.

Acum, când Cetățeanul de Onoare al Universului, Eugeniu Grebenicov, a devenit o „efigie emblematică”, ori de câte ori vom merge la mormântul lui (grație și faptului că locuim pe aceeași stradă, nu departe unul de altul, ne-am întâlnit cu regretatul Valentin Reabțov care, din vorbă în vorbă, a strecurat ideea că pe durata înhumării unul din fii ar fi întrebat: „Suntem la Cahul sau Slobozia Mare, unde tatăl și-a hărăzit locul veșniciei?...” S-au întristat ambii), punând mâna pe piatra rece a crucii, să simțim căldura din sufle-

tu-i luminos și mare ce va dăinui în traectoria asteroidului 4268.

Mărturie stau și cuvintele distinsului savant Ion Holban: „Omul — Legendă al Basarabiei Române, Eugeniu Grebenicov, avea planuri mari pe mulți ani înainte. A mai avut o dorință mare, ca rămășițele pămân-

tești ale sale să fie puse în pământul localității în care s-a născut, Slobozia Mare, din preajma lacului Beleu, Basarabia”. Și dacă așa stau lucrurile, atunci când, cine și pentru cine a hotărât ca urna să fie nu la Slobozia Mare, ci la Cahul? Al cui interes poartă pe (sub) cap marele fes?

Eugeniu Grebenicov, Omul-Stea, va străbate inelar spațiul astral și va străluci mereu în ceruri și raza ei, inevitabil, va coborî adesea deasupra gleei strămoșești — Slobozia Mare...

NEUITAREA! Iată Răstignirea, amintirea noastră cea de viață dată-toare!...

CONSĂTENII DESPRE E. GREBENICOV

PETRU CHIRIAC, VICEPREȘEDINTE AL CONFEDERAȚIEI GENERALE A SINDICATELOR DIN R.M.

Născut în zodia eternității

Tatăl meu, Toader Chirac, l-a avut de coleg în primele clase pe agerul și plinul de energie Jenel Grebenicov, băiatul care și-a luat zborul către a cunoaște într-un mod admirabil și de invidiat. Îl „asista sesizabil” o lumină divină venindă din tăriile cerurilor, către unde, peste ani, și-a ațintit ochii minții cei pătrunzători. O fi fiind implicată în destinul băiatului popii Alexandru și al învățătoarei Dana, născută Grigorescu, la Galați, unda lacului Beleu, cea care reflectă orice mișcare deasupra-i... Poate...

Am impresia fermă că Slobozia Mare este o localitate înzestrată, prin acumulare istorică, dar și prin abundență de har pronic, cu un magnetism spiritual oarecum ieșit din comun. De aici au plecat în lume mulți, foarte mulți băieți și fete, care ulterior au devenit savanți di marcă, profesori, oameni politici, scriitori etc. — toți oameni dintr-o bucată, despre care a scris și va mai scrie, cred, consăteanul meu (al nostru!) Mitică Păsat.

Vorba bătrânească spune povătuitor că orice om, pe lumea aceasta,

„este dator”, prin voia Creatorului Suprem, să facă o fântână, să sădească un pom, să iubească, să-și dureze un locaș de trai, să-și continue ființarea prin copilașii născuți din sine și din soția sa. Ei bine, dragul și marele nostru consătean Eugeniu Grebenicov a avut cu ce sta drept în fața Domnului în această privință. Ba mult mai mult!

O altă vorbă bătrânească — dar într-un mediu mai elevat — spune că tot omul este asigurat cu talent în proporție de 2%, pe când cealaltă parte (covârșitoarea!) este pusă pe seama omului. Nu contestăm afirmația. Ne îngăduim doar o singură umilă rectificare: pe unii fii ai săi Domnul i-a înzestrat, prin indulgență proprie doar Lui, cu ceva mai mult de 2% de însușiri creative. Fost-au unși cu pe de asupra de procente comune de aptitudini alese un Ștefan cel Mare, un Varlaam, un Cantemir, un Constantin Brâncoveanu, un Hasdeu, un Eminescu, un Nicolae Iorga, un Enescu, un Mircea Eliade, un Blaga, un G. Palade, un Henri Coandă, un Spiru Haret...

Șirul poate fi continuat și cu numele Grebenicov de la Slobozia Mare. Dovada: În ediția 2002 a Centrului Biografic Mondial din Cambridge, Anglia, printre cei 2000 de savanți remarcabili ai lumii de la începutul mileniului III este nominalizat și consăteanul nostru: Eugeniu Grebenicov, cel de era fascinat de cerul greu de stelele revărsate în apele Beleului slobozian.

Pentru care fapte mențiunea? În-discutabil, și pentru cele vreo 3% de har, dar mai ales pentru munca de zi cu zi cu uitare de sine, cu consacrare în mecanica celestă. Numai pe un fundament de o astfel de activitate putea să se manifeste din plin Haru-i.

Sunt sigur că românul slobozian-Grebenicov ar fi avut reale șanse să devină un apreciat actor (recita cu elocință captivantă din Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Goga, Blaga, Vieru etc.), un încântător narator (când se pune pe istorisit, devenea un țaran sfătos și înțelept), ar fi demonstrat și multe alte aptitudini pe care le trata cu toată seriozitatea și abilitatea. Și aceasta pentru că își făcuse o icoană din înțelegerea de a-și iubi neamul și a-și vorbi limba maternă. Oricum, era de admirat și de urmat în aceste ipostaze.

Dar ceea ce l-a consacrat pe Eugeniu Grebenicov este că a avut clarviziunea misiunii, prin formule matematice, să apropie stelele de Terra, încât Uniunea Internațională de Astronomie s-a considerat onorată să confere, cu numărul 4268, numele savantului unui corp cosmic, unui asteroid. Acum în Hărțile Cosmosului această stea este marcată cu numele consăteanului nostru.

Om împlinit și prin faptul că lasă în urma sa și o „Școală de Matematică E. Grebenicov”, o școală de viață, de omenie, de patriotism, de dăruire totală. Își lasă o urmă-traietorie în eternitate.

In memoriam Grigore Vieru

(87 de ani de la naștere)

În data de 14 februarie 2022 la Centrul Academic Internațional EMINESCU a fost comemorat poetul Grigore Vieru. La această dată poetul ar fi împlinit 87 de ani de

Bustul poetului Grigore Vieru,
autor sculptorul Petrică Buhnici, România

la naștere. Activitatea culturală s-a desfășurat cu genericul *Grigore Vieru — lacrima lui Eminescu*. A fost o manifestare culturală de amploare, cu public numeros și select de pe ambele maluri ale Prutului. Au mediatizat evenimentul vreo 5 posturi de televiziune, (TVR Moldova, Moldova 1, Realitatea TV ș.a.), reprezentanți ai câtorva publicații de limbă română și neobositul jurnalist Andrei Viziru de la Radio Moldova. Astfel poetul Grigore Vieru a mai făcut un pod cultural (sau o punte) peste Prut, întru unirea spirituală a celor două maluri locuite de români. Apropos, ne amintim și de recenta ședință comună a Guvernelor de la București și Chișinău din 11

februarie curent, ședință care a avut loc la Chișinău și la care s-au programat printre altele construcția și reparația câtorva poduri peste Prut, cum ar fi podul de la Ungheni și cel de la Galați, precum și interconectarea energetică etc. Doamne ajută să vedem și faptele bune, așa cum am auzit vorbele frumoase!

Programul dedicat poetului Grigore Vieru a fost consistent, valoros și atractiv, captivând de la început și până la final publicul numeros, dar bine organizat și ascultător, ținând cont de starea de pandemie, de care tare ne-am săturat.

Elena Dabija, directoarea Centrului Academic Internațional EMINESCU, moderatoarea evenimentului, la deschiderea activității a salutat și prezența în sală a unei delegații din România, în frunte cu îndrăgitul artist Paul Surugiu Fuego, venit special pentru comemorarea poetului drag. Artistul a fost întâmpinat cu onor, cu pâine și sare, spre surprinderea sa și deliciul publicului. În prezidiu, alături de Elena Dabija, au fost academicianul Mihai Cimpoi, Paul Surugiu Fuego, Călin Vieru și dr. Mariana Harjevschi, directoarea Bibliotecii Municipale B. P. Hașdeu. Toți cei din prezidiu au dezvelit bustul poetului Grigore Vieru, executat de către sculptorul Petrică Buhnici din România și adus ca donație din partea lui Fuego. Artistul a mai donat o lucrare de artă plastică, intitulată *Casa — Muzeu Grigore Vieru* de la Pererita, executată chiar de el și alte câteva tablouri. O mare surpriză pentru public a fost donația întregii colecții unicat de carte bibliofilă (20 de volume), realizată de Asociația

ȘTEFAN SOFRONOVICI,
SCRIITOR, CENTRUL ACADEMIC
INTERNAȚIONAL EMINESCU

Culturală REGAL D'ART din Botoșani pentru Biblioteca Municipală B.P. Hașdeu, cu ocazia împlinirii a 145 de ani de la fondarea acestei biblioteci. Donația s-a făcut prin generozitatea și amabilitatea Doamnei Lili Bobu, președinta acestei prestigioase Asociații Culturale, la sugestia dnei Elena Dabija. Cărțile sunt cu pagini aurite și cu coperte de catifea, înfrumusețate cu briliante originale Swarovski, adică sunt foarte scumpe. Regretatul poet Nicolae Dabija, care are și el o asemenea carte tot de la Botoșani, la una din ultimele vizite la Centrul Academic Internațional EMINESCU, ne-a mărturisit că i-a arătat unui mare poet din Spania acea carte și poetul spaniol a fost mirat de realizarea tipografică regală și i-a spus lui Dabija, că în Spania așa cărți nu se fac. Iată ce realizări de nivel european se fac la Botoșani, la baștina lui Eminescu, de către această minunată Doamnă, Lili Bobu! Toate aceste minunate cărți și altele împreună au fost adunate în expozi-

Elena Dabija

ția de documente GRIGORE VIERU — LUMINA DE TAINĂ, expoziție pe care a prezentat-o Elena Dabija și a fost comentată și de Fuego.

Și academicianul Mihai Cimpoi, la prezentarea cărții *Duminica sărutului* de Grigore Vieru, o antologie a poeziei de dragoste, realizată recent la Botoșani de aceeași Asociație Culturală REGAL D' ART, condusă de Lili Bobu, aducând elogi editorilor de la Botoșani pentru munca depusă și realizarea REGALĂ anume pentru această zi de comemorare, a subliniat că de fapt Chișinăul era obligat să o facă, dar Botoșanii au spălat obrazul Chișinăului. Academicianul a menționat postumitatea lucrătoare a operei lui Grigore Vieru pe întreg spațiul românesc și modelul de prietenie spirituală și culturală dintre poetul Vieru și artistul Fuego. Apoi a adăugat, profetic, că acele Guverne de la Chișinău și București, care vor promova marii poeți și oameni de cultură, vor rezista, iar cele ce nu vor face asta, — vor cădea!

Paul Surugiu Fuego a susținut un discurs și un moment poetic intitulat *În limba aceasta, Grigore Vieru*, recitând poezii din creația lui Vieru și din creația altor poeți dedicate lui Vieru. Recitalul său impresionant l-a încheiat cu o melodie a sa pe versurile poetului Grigore Vieru, intitulată *Limba noastră cea Română*. Printre cei care au vorbit a fost Călin Vieru,

feciorul marelui poet, amintind și de cartea *Numele tău* a lui Grigore Vieru, care încăpea într-o palmă și în buzunar, dar care a revoluționat poezia din

vremea aceea de la Chișinău, mulțumind apoi Doamnei Lili Bobu pentru cărțile unicate, grele la propriu și la figurat, (cartea „Duminica sărutului” are 664 de pagini și cântărește câteva kilograme), apoi a vorbit Teo Chiriac, Președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, care a amintit că Grigore Vieru pune mare preț pe muzică și a colaborat cu mai mulți compozitori. Scriitorul Iulian Filip ne-a mărturisit că a admirat pe Facebook vizita lui Fuego la Costești, la gardul unical cu personalități, înregistrat în cartea recordurilor. Compozitorul Constantin Rusnac a interpretat o romanță pe versurile lui Vieru și a recitat acrostihul dedicat poetului. Valentina Volontir, șefa Secției Cultură Chișinău, ni s-a destăinuit că lucrează la edificarea unui Centru Cultural Grigore Vieru la Chișinău, asemănător cu Cen-

trul Academic Internațional EMINESCU, apreciind activitățile de aici, organizate de Elena Dabija și echipa sa. Dr. Mariana Harjevschi a mulțumit Doamnei Lili Bobu pentru donația de carte unică și a înmănat diplome de excelență pentru cei din România, care au adus daruri prețioase: Paul Surugiu Fuego, Lili Bobu și Lucia Olaru Nenati. Oaspeții au primit daruri și din partea directoriei Elena Dabija.

În final a vorbit și Dumitru Apetri, profesor universitar, cercetător științific, care, amintind de câteva autografe ale poetului, devenite documente de istorie literară, a subliniat încă o dată perenitatea operei poetice a lui Grigore Vieru și lucrarea ei beneficiază în postumitate pentru mințile și inimile românilor de pe ambele maluri de Prut, îmbogățindu-ne și ajutându-ne să ne adunăm pe *vatra ce-a născut pe lume Limba noastră cea Română*.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Vizitați site-ul

www.casadecreatie.md

„Am considerat că e de datoria mea să scriu această carte despre tata...”

Recent, la filiala „Transilvania” din sectorul Ciocana al Capitalei din cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a fost lansat un nou proiect cu genericul „Lectură generoasă”, coordonat de profesoara de limbă și literatura română Alexandra Tănase și susținut cu căldură de amfitrioana instituției Parascovia Onciu.

Vom aminti cu această ocazie că doamna profesoară a mai coordonat timp de cincisprezece ani în spațiul filialei amintite Cenaclul literar „Ceaiul de la ora 16.00”, unde elevi de la Liceul Teoretic „Gaudeamus”, discipoli ai A. Tănase, își testau calea spre literatură cu eseuri, recitaluri din creația marilor scriitori, dar și din cea proprie, îndrumați și încurajați de personalități marcante, cum ar fi academicienii Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, scriitorii Vladimir Beșleagă, Ianoș Țurcanu, Vlad Pohlă, Andrei Strâmbeanu, Leo Butnaru și alții, care au fost prezenți de mai multe ori la ședințele acestuia.

Noul proiect „Lectură generoasă”, care are drept motou inspirația îndemn al marelui clasic Mihai

Eminescu: „Citește! Citind mereu, creierul tău va deveni un laborator de idei și imagini din care vei întocmi înțelesul și filozofia vieții”, este în consens și cu vorba cronicarului Miron Costin, care glăsuiește astfel: „nu iese alta și mai frumoasă, și mai de folos în toată viața omului zăbavă decât cetitul cărților”. Sunt îndemnați către această îndeletnicire de suflet pasionații de lectură din categoria adulților, în special, cei de vârstă nobilă, încununată de o experiență bogată de viață și de muncă, și care au timp generos pentru a lectura și a discuta în cadrul „laborator(ului) de idei” la întâlnirile din joia a doua a fiecărei luni calendaristice opere valoroase din creația contemporanilor, și nu numai.

Organizatorii însă menționează că „Lectur(a)ă generoasă” este deschisă tuturor doritorilor din și din alte categorii: elevi, studenți, tineri specialiști de diferite profesii, marcați de „morbul” lecturii.

Recenta ședință a avut loc în ajunul sărbătorii creștine Sfântul Vasile, pe stil vechi, în cadrul căreia a fost discutată cartea lui Vladimir Beșleagă „Tata Vasile în 73 de epizode și XIV scrisori” unde, la inițiativa mea, a fost invitat autorul, eu discutând cu acesta în prealabil, drept urmare scriitorul a îmbrățișat cu bucurie invitația și a fost prezent cu soția Alexandra la eveniment, spre satisfacția și încântarea publicului.

Moderatoarea Alexandra Tănase, din start, a menționat de onoa-

rea de care se bucură audiența de a-l avea în carne și oase pe nonagenarul creator Vladimir Beșleagă, cu scriitură amplă și utilă, mai ales pentru tinerele generații, arătând că sunt legați cu protagonistul de o prietenie de zeci de ani, fiindcă de fiecare dată a venit la întâlnirile cu elevii, fie la liceu, fie la bibliotecă, de regulă, la „Transilvania”. Personal sunt de părerea că maestrul Vladimir Beșleagă este Om cu literă mare. Am avut ocazia să vizităm împreună România — toată România frumoasă, uneori fiind secundați și de elevi. Scriitorul, Omul, Maestrul Vladimir Beșleagă formează un tot întreg, exprimat prin calitate, modestie și talent. Cartea „Tata Vasile în 73 de episoade și XIV scrisori” am citit-o de două ori. Este un volum inedit. Eu citesc mult, a remarcat vorbitoarea, dând de înțeles că nu orice carte are un impact pozitiv pentru ea, însă în memoriile scriitorului din 73 de episoade și 14 scrisori a vieții tatălui, se desprinde un personaj care emană căldură, bunătate și hărnicie.

În continuare a preluat microfonul Vladimir Beșleagă: Am făcut naveta 40 de ani pe traseul Chișinău-Mălăiești(satul de baștină) la volanul mașinii mele modeste, dorind să conturez portretul verbal al tatălui meu — un țăran care muncea foarte mult, un om al timpului său. Și din nou Alexandra Tănase: Țăranii își educă copiii mai mult

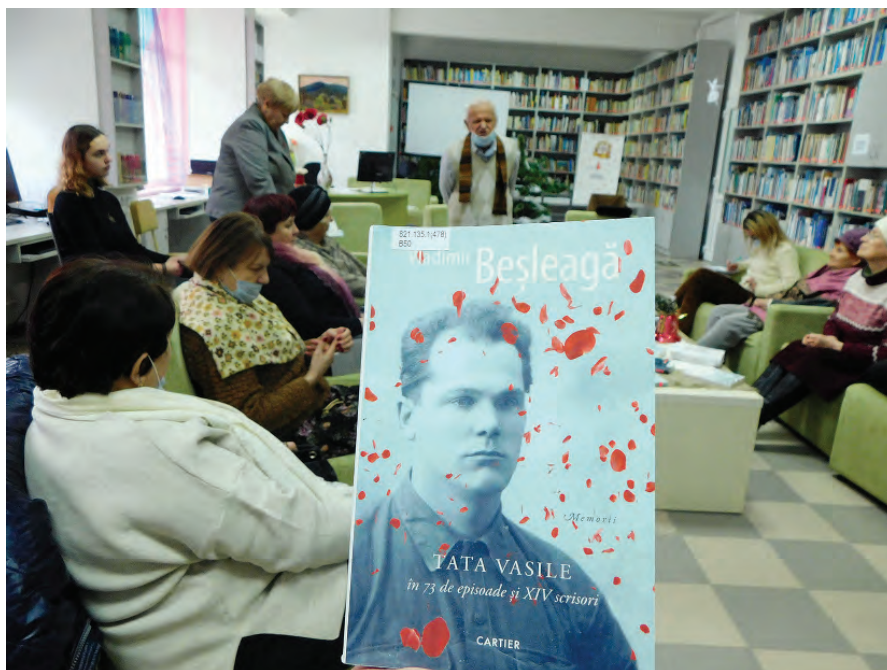
din instinct, din poveștile înaintașilor, din intuiție, dar reușeau în educație. Citind cartea, îmi vedeam tatăl, prin prisma tatălui autorului. Cartea este de memorii, epistolară, epizoadele se prezintă ca niște nuvelete, astfel scriitorul a transformat informația

fost, și nu de puține ori, inclusiv cu scriitorul și publicistul Constantin Tănase, și voi mai veni. Acum suntem în ajun de Anul Nou pe vechi, care se sărbătorește de Sfântul Vasile. Eu, la vârsta mea de nouă decenii, ajuns cu voia Domnului, vreau să vă

inedită în literatură artistică. E foarte binevenită această scriitură. Pana autorului se simte de la A la Z. Este o carte a copilăriei, am văzut anumite tangențe cu amintirile lui Ion Creangă. Foarte frumos e descris și chipul mamei. Vladimir Beșleagă e mereu prezent la evenimentele literare și culturale. Și iarăși Vladimir Beșleagă: Am venit cu plăcere în acest Templu al Cărții, unde am mai

spun că de la 2000 încoace, îmi notez din viața trăită ceea ce îmi amintesc, având chiar și un titlu pentru aceste consemnări — „Din memoria spontană”. Am avut mai multe interviuri, răspunzând solicitanților, între altele, și la întrebări privitor la modelarea caracterului meu și vreau să vă mărturisesc și vouă, aici, că pe mine m-au modelat trei alde Vasile: Vasile-tatăl, Vasile Coroban și Vasile Vasilache, fratele meu de condei. Am o adevărată revelație de la întâlnirea cu voi, publicul meu drag, vreau să vă dau un test, desprins din Dostoevski, care spunea că Frumosul va salva Omenirea. Sunt de acord, doar că eu vreau să-i dau o interpretare parabolică și anume, că întruchiparea Frumosului e Femeia. Acesta e codul. În toată lumea acum vin la conducere femei, inclusiv în Republica Moldova. Femeile vor veni să schimbe lumea, adică să salveze omenirea. Eu din copilărie am avut sentimentul acut al timpului, din adolescență mi-am dat seama că cel mai mare dar pe care ți-l oferă Viața este timpul, cu cât mai devreme însușești acest lucru, cu atât viața devine mai plină de sens. Un precept

popular spune că Omul în viața lui trebuie să crească un Copil(se poate și mai mulți), un Copac(se poate și mai mulți) și să sape o Fântână sau să construiască o Casă. Eu am crescut un fecior și l-am pierdut la 23 de ani, am sădit mulți copaci, iar de săpat — am săpat în Suflet, din care au izvorât cărțile mele. Eu mă consider martor al timpului meu și al generațiilor mele. Tatăl meu a avut harul povestitului și umorului. Și mama era o bună povestitoare. De la mama am împrumutat inteligența, de la tatăl caracterul. Tatăl meu a fost dintr-o familie modestă, bunelul s-a numit Luca Beșleagă și era de o înțelepciune proverbială. Genul abordat în cartea „Tata Vasile în 73 de epizode și XIV scrisori” este nuvelistica — am recurs la epizode scurte. Tatăl a trăit în timpuri foarte grele, dar a fost descurcăreț. Mama mea a decedat la 52 de ani, în 1965. După moartea mamei, iarna îl luam pe tata la mine la Chișinău. O dată s-a încăpățânat să plece iarna la Mălăiești, să-și ridice pensia, nu s-a mai întors, a murit așa cum își prevăzuse. Primind pensia, a tot împărțit de pomană la cei pe care-i întâlnea în cale. L-au găsit vecinii la câteva zile după ce își dăduse obștescul sfârșit. Eu am început să scriu memoriile de la 60 de ani. Cel mai important în viața omului nu este ce face și cum face, dar Memoria, care este baza cunoașterii. Eu am citit mu-u-u-lt. Și acum citesc. O carte este valoroasă, dacă ea pătrunde în suflet și-ți trezește trăirile proprii. Am considerat că e de datoria mea să scriu această carte. Să știți că am o carte și despre mama. Scriitura mea nu conține ficțiune, e adevărul adevărat, bazat pe documentele vremii și pe trăirile proprii și ale altor martori ai timpului. Eu am descris întâmplări reale, nu inventate. Consider că literatura modernă are mai mult menirea de a distra. Numele meu l-a salvat pe tata într-o situație critică, care a fost admiratorul culturii franceze. În concluzie pot spune că viața omului e o trecere a timpului la infinit, important e să marcăm cu fapte clipa care ne este dată pe acest pământ. Acum am scos de la tipar la Editura „Pрут”

cărțile copilăriei, continuu să lucrez la o carte despre satul meu.

Dându-i Cezarului ce este a Cezarului — partea leului, în secțiunea a doua a întâlnirii cei prezenți și-au împărtășit impresiile despre cartea „Tata Vasile în 73 de epizode și XIV scrisori”, exact prin prisma trăirilor și amintirilor despre părinți, făcând dovadă autorului că ea a plăcut, că ea a fost înțeleasă.

O cititoare fidelă a Bibliotecii „Transilvania” — Elena Penu, contabil de meserie, a rămas foarte impresionată de „Tata Vasile...”, și-a amintit de tatăl ei care avea și el obiceiul ca după muncă, până a ajunge acasă, să mai treacă pe la crâșmă pentru o dușcă-două, fiind la fel de

de fântâni în multe sate din nordul Moldovei, reușind să-și facă trudozilele și la colhoz, lucrând în calitate de conducător al brigăzii de construcții, pe atunci brigadierii munceau de rând cu toți membri colectivului, nu stăteau la o parte cu mâinile în buzunare. Tatălui îi plăceau foarte mult petrecerile de la sărbătorile creștine. Cu mult alai se desfășura, în special, Hramul. La noi acasă veneau finii de cununie ale părinților — vreo șapte perechi, frații și surorile mai mari căsătorite — vreo patru perechi, alte rude din alte sate: Corlăteni, Hăsnășeni, Recea ș.a. Unicul mijloc de transport cu care se deplasau era căruța cu cai, și ei fiind împodobiți cu harnașament de

bun și mărinimos cu proprii copii, dar și cei ai satului. Cartea i-a devenit una de căpătâi, considerând-o ca pe un leagăn al copilăriei. Lidia Muravschi, economistă, citind și recitind cartea discutată, a subliniat că ea — cartea, nu poate lăsa pe nimeni indiferent. Lidia Bulicanu, profesoară de franceză, de asemenea, și-a văzut părinții cu ochii scriitorului Vladimir Beșleagă, apreciind adevărul în măsura timpului confirmat de amintiri răscolitoare.

Și pe mine, la rândul-mi, lecturând cu multă plăcere Cartea „Tata Vasile în 73 de epizode și XIV scrisori”, gândul m-a dus la tatăl meu Andrei, care era de o hărnicie și bunătatea proverbială. A săpat sute

sărbătoare, cu panglici și clopoței. De era frig și răcoare, masa se întindea în casa mare, de era vreme caldă — sub nukul de la cuptoraș. Se cântau cântece pe mai multe voci, se spuneau ghicitori, chiar și versuri populare se recitau, ticluite ad-hoc, la care, meșter mare era finul Ștefan Olaru, singur neconștientizând cu ce har îl înzestraseră Domnul. Foarte bine îmi amintesc, că la atâta lume nimeni nu se îmbăta, pentru că nu se bea, ci se cinstea, vorbă care avea înțelesul că nu trebuia nimeni să-ți pierdă controlul, și așa era, se cinstea doar pentru buna dispoziție și veselie. În toată copilăria și adolescența mea n-am văzut la sărbători nicio persoană care să meargă spre

casă pe două cărări. De altfel, am uitat să spun, mai era o tradiție care se onora cu sfințenie la Hram: alaiul de petrecăreți trebuia să cinstească casele tuturor gospodarilor întruniți, deseori petrecerea încheindu-se a doua zi. Dumnezeu să-l odihnească pe tata Vasile, pe tata Andrei și pe toți tații, care erau vrednici și de toată lauda. În ciuda problemelor, greutăților, părinții în prim plan puneau munca, educația copiilor, respectul față de profesori și bătrâni, dar și unii față de alții. De regulă, formulele de adresare erau de politețe, practicate de la vâdnică la opincă. În școala sovietică când învățasem pronumele de politețe se puneau accentul ca cei mai mici să se adreseze cu acesta celor mai mari. Tata și mama se adresau finilor, mai mici de vâr-

stă, bineînțeles, cu: dumneata fină Marușca, dumneata fine Simioane ș.a. Era ceva moștenit de ei din moși strămoși. Uneori am impresia că trăim vremuri când la aceste capitole descrise avem multe restanțe, mă tem că nu numai că nu le vom recupera, dar vom mai adăuga și altele moderne și postmoderne.

Dar să revenim la proiectul cu genericul „Lectură generoasă” de la Biblioteca „Transilvania” de la sărbătoarea de ajun de Sfântul Vasile, care le-a prilejuit momente revelatorii tuturor participanților la discuții, acestea fiind completate de un frumos recit de colinde și urături, prezentate de copii de la Centrul de Creație „Convorbitorul” de pe lângă Direcția de Protecție a Copilului din sectorul Ciocana, fiind însuflețiți și dirijați de

conducătorul artistic Nadejda Leahu cărora, conform tradiției, li s-au oferit daruri: dulciuri, colaci, dar și pitaci; cu daruri tradiționale s-a ales și Vladimir Beșleagă, cel care a înveșnicit în carte chipul tatălui său, familiar tuturor celor care își regăsesc părinții în acest volum. Am auzit cum o parte din cei prezenți și-au împărtășit dorința de a-și scrie amintirile, fie chiar și pentru familie, dacă nu pentru literatură.

Evenimentul a fost întregit și de o bogată expoziție de carte Vladimir Beșleagă din colecția Bibliotecii, pregătită de gazde.

La întâlnirea din joia a doua din luna februarie discuțiile și omagiile verbale vor fi adresate regretatului dispărut în veșnicie Grigore Vieru.

RAIA ROGAC

NATALIA BÎRLĂDEANU, DIRECTOR BIBLIOTECA PUBLICĂ, SĂRĂTENII VECHI, R. TELENESŢI

De Sfântul Vasile cel Mare

La 14 ianuarie 2022 – de Sfântul Vasile cel Mare, la Sărătenii Vechi în Casa Mare a Muzeului „De la tradiție la contemporaneitate” a avut loc lansarea de carte „Monografia Moșiei Sărăteni, Ținutul istoric Orhei” scrisă de Gheorghe Tulgara.

La elaborarea acestei lucrări, a pus umărul dna Rodica-Teodora Bîrsan, colaborator al lucrării monografice.

Monografia „Moșia Sărăteni, Ținutul istoric Orhei” este de o adevărată valoare pe care o are satul Sărătenii Vechi. Această pagină de istorie cuprinde evenimentele din perioada anilor 1554—1944, este o cercetare bazată pe documente identificate, manuscrite din monografia lui Simion Boescu etc. Lucrarea monografică pune în valoare atât evenimentele istorice din această perioadă cât și oamenii, țărani răzeși, războiul, foametea, colectivizarea forțată, deportările, dar și instituțiile sociale și de cultură: bisericile, școala, locuri de negoț, primăria, jandarmeria și spitalul de zemstvă.

La această activitate de lansare de carte am fost onorați cu prezența dlui Vasile Șoimaru, deputat în Parlamentul R. M, conferențiar univer-

sitar, publicist, maestru fotograf, Ion Valeriu Xenofontov, doctor în istorie, conferențiar universitar,

Igor Cereteu, doctor habilitar în istorie, conferențiar, cercetător la Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Republicii Moldova. Diana

Sava Daranuța, scriitoare din Republica Poeziei ș.a. — reprezentanți ai Ligii Sărătenilor și oamenii de o adevărată valoare.

De la eveniment nu au lipsit cântecele patriotice, colindele, recitalul de poezie, urăturile strămoșești și semănăturile tradiționale locale.

Profesorii — grădinari ai ființelor umane

Lucrarea recentă a distinsului cercetător științific, critic literar și pedagog Dumitru Apetri, *Profesorii — grădinari ai ființelor umane* (Chișinău, Ed. Lumina, 2021 — 160 p.) dezvăluie diverse aspecte din activitatea profesională a unor pedagogi pe care autorul i-a cunoscut personal. Din surse autentice biografice și științifice, sunt alcătuite doar profilurile despre savanții, scriitorii și pedagogii Vasile Bogra și Constantin Loghin — proveniți din nordul Bucovinei și Ținutul Herța. Chiar din primele pagini se conturează un periplu pe un tărâm al vocației, al inteligenței și a unei supradoze de modestie care poate fi manifestată doar de dascălii veritabili și de discipolii devotați ai acestora. Cartea este structurată în trei capitole, care sunt anticipate de un *Preludiu* și urmate de o *Addenda* în care sunt conturate destine de pedagogi.

Preludiul e alcătuit din două dedicații poetice (autori Simion Ghimpu și Titus Știrbu), închinat profesiei nobile de profesor, din poemul lui Rudyard Kipling „Învăță de la toate” — un îndemn impresionant spre cunoaștere — și din două eseuri emoționante ce aparțin Eugeniei Manea-Cernei, doctor în biologie, scriitoare. Tot aici s-ar fi potrivit și inspiratul poem al lui Liviu Damian *Învățătorii de la sate* și *Odă profesorului* de Diana Sava Daranuța. Urmează prefața profesorului universitar Vasile Cojocaru care accentuează actualitatea lucrării, capacitatea autorului de a surprinde „trăsătura dominantă a personalităților despre care scrie, limbajul de o înaltă claritate și căldura expunerii” (p. 11).

În primul capitol *Predicatori de catedră, formatori de conștiință* este prezentată activitatea a 38 de pedagogi pe care soarta i-a ales să-și găsească atelierul de sculptare a

caracterelor și moralității în aulele universitare. Diverse sunt profesiile acestora: desigur, predomină filologii, dar întâlnim medici, filosofi, muzicieni și chiar un economist.

Capitolul al doilea *Modelatori de adolescență și tinerețe timpurie* cuprinde personalități din învățământul preuniversitar: unii — profesori de școală, alții — de liceu și gimnaziu. Referindu-se la învățătorii săi din satul natal, autorul vine cu exemple de trăsături spirituale și de caracter ce au motivat generații de discipoli

să tindă spre inteligență și elevație. Ne referim doar la un exemplu — la profilul consacrat lui Toadere Bodeanu — distins profesor și om de omenie, pedagog ales și persoană de o rară cumsecădenie. E remarcabilă consecutivitatea prin care autorul ne transmite măsura de întrepătrundere a modelelor reprezentate de mentori cu poveștile părinților și cât de mult acestea ajută la alegerea prietenilor devotați pentru o viață.

Compartimentul *Addenda* oferă o mostră de modestie și bun simț. Lă-

sând pentru final articolul *Dumitru Apetri în ipostază de pedagog*, semnat de profesorul universitar Vasile Pavel, autorul ne invită să cunoaștem anumite repere biografice de pedagog, trecute printr-o prismă obiectivă. E vorba despre profesionalismul, talentul și vocația cercetătorului, criticului literar și pedagogului Dumitru Apetri. *Addenda* reflectă preocupările lui pentru știință, creație literară și didactică, accentuând devotamentul față de profesia de filolog care a ales-o cu toată sinceritatea. Autorul cărții reușește să ne prezinte cu iscusință cum e construită columna pedagogiei. Se profilează panorama unei arhitecturi deosebite prin aranjarea personalităților, împletind titanii cu novici dornici de a cultiva inteligența și moralitatea. Or, putem cu siguranță să conchidem că fondul și forma acestei cărți sunt o efuziune didactico-științifică reușită.

Din lectura acestui volum se desprinde ideea că educația este, de facto, o artă de dezvoltare a aptitudinilor native, ea formează virtuțile celor ce dispun de ele, ea dezvoltă stări ale moralului care nu duc la pierzanie, ci ajută la o înflorire a personalității și a societății. Moralitatea și inteligența determină profilul fiecărui individ, iar modelul dascălului e decisiv pentru discipolii săi.

E deosebită valoarea cărții *Pedagogii — grădinari ai ființelor umane*. Modelele pedagogice prezente în ea constituie o forță și un exemplu pentru generațiile următoare. Nu toți tinerii vor deveni savanți filologi, profesori, însă toți trebuie să devină Oameni. Lectura cărții prezentate de noi îi va ajuta în acest sens. Menirea pedagogului e să meargă primul pe tărâmul moralității, îndemnând să-i urmeze calea pe ceilalți membri ai societății. Astfel vom reuși să prosperăm.

PASTILE FĂRĂ ZAHĂR

Blond

Anunțul despre apa din bloc mi-a adus aminte de un caz din copilărie. Nu știu dacă povestind-o celor de aici — m-ar înțelege, însă.

La Chișinău aveam o prietenă în scara de alături, care locuia cu mama ei. Despre ele am crezut toată viața că sunt rusoaice, pentru că vorbeau rușește. De fapt, era o familie de ucraineni. Am aflat asta mai târziu și abia atunci am înțeles ce îi făcea diferiți de ceilalți vecini ai mei. Mama fetei încerca să vorbească cu mine românește, pentru că mergea la cursuri și considera că trebuie să ne cunoască limba. Iar Tanea, prietena mea, se amuza de faptul că în limba română exista cuvântul "perdele". Am admirat-o pe mama Tanei și mai mult atunci când am aflat că soțul ei, căpitan de vas, un bărbat de-a dreptul frumos, cu uniformă albă și epoleți, a plecat la alta. De fapt, nu s-a mai întors de peste mări și țări. Iar ea încerca să se țină. Demnă și frumoasă. Și să nu-și arate suferința de dragul fetiței lor. Părul însă, îi însurise peste noapte.

Pe timpul acela, unica modalitate de "a te blondi" erau pastilele de "ghidroperit" care se găseau în farmacii și care trebuiau pisate bine și amestecate cu nu știu ce, ca să iasă o pasta albă cu spume. Nu știu cum se prepara "vopseaua", pentru că atunci când m-a chemat Tanea la ea, să ne facem blonde, amestecul era deja făcut. Era ce mai rămăsese de la mama ei, care își acoperise recent urmele durerii și plecase la o prietenă. Primul blond în viața mea. Wow!

Ne-am pus una alteia vopseaua pe cap și niște pungi de plastic, pentru a mări efectul și așteptam transformarea în "the best blonde" de la bloc. Râdeam în hohote, uitându-ne una la alta, de felul în care arătam și mai ales, de curajul nostru. Care va fi reacția părinților? Dar a învă-

țătorilor? Să fi fost prin clasa a 7-8 pe atunci. Și tot în hohot o țineam, chiar și de începea să ne ardă pielea și urechile, pe care uitasem să le ocolim. Iar noi răbdam eroic — sacrificiu pentru frumusețe!

Atunci când pielea a prins a sfârâi insuportabil, iar blondul nostru se opri la o culoare galben-pui și noi am înțeles că alta "nu mai pupăm" nicicum, am decis că trebuie să ne scoatem turbanele din cap și să ne spălăm urgent. Fuga la baie, capul de-asupra ligheanului și hopa! S-a luat apa la bloc. Niciun strop. Nici măcar rece.

Apă depozitată Tanea nu avea. Dar pielea ardea parcă din ce în ce mai tare, iar de urechi am uitat, pentru că nici nu le mai simțeam. Ai mei tot nu erau acasă. Ne-am gândit să fugim la mine, poate e problemă cu apa doar la scara lor. Am pus prosoapele pe cap, gecile în spate, și ne-am prelins ca doi șobolani pe lângă bloc, în speranța să nu dăm ochii cu alți copii din curte. Iok! Apa nu era nici la mine, iar pe atunci apa se lua subit, fără anunțuri, și putea să lipsească și 3 zile. Aici ne-a venit prima idee genială. Rezervorul de la veciu. Ridicăm încet capacul, ținem cu mâna sârma ca să nu se ridice și să se scurgă "ultima speranță" și adunăm apa rămasă cu cana. Ceva-ceva s-a adunat. Oricum era puțin. Decidem să ne clătim ambele, măcar să amețim un pic chimicalele de pe scalpul nostru. Apoi, ne-am așezat una în fața alteia ca să decidem ce facem mai departe. Mai întâi am râs până la lacrimi, înțelegând în ce situație ridicolă suntem, apoi ne-am mobilizat și ne-am îndreptat spre debara. Poate găsim ceva. Apă nu era. În schimb, am dat de borcanele cu compot ale mamei. Am tot răscolit în căutarea unuia de caise sau mere, dar, ghini-

ANDA-CRISTINA VAHNOVAN

on — erau doar de vișine. Tania a refuzat din start. Intre timp a sunat-o mama ei și a plecat acasă. Eu nu am avut de ales. După ce am clătit capul cu compot de vișine, desigur, trebuia să pornească și apa. Murphy știa el ce știa, și degeaba am stat sub apa juma de ora, ca nuanțele movului tot se puteau observa pe acel galben-strașnic-de-tot.

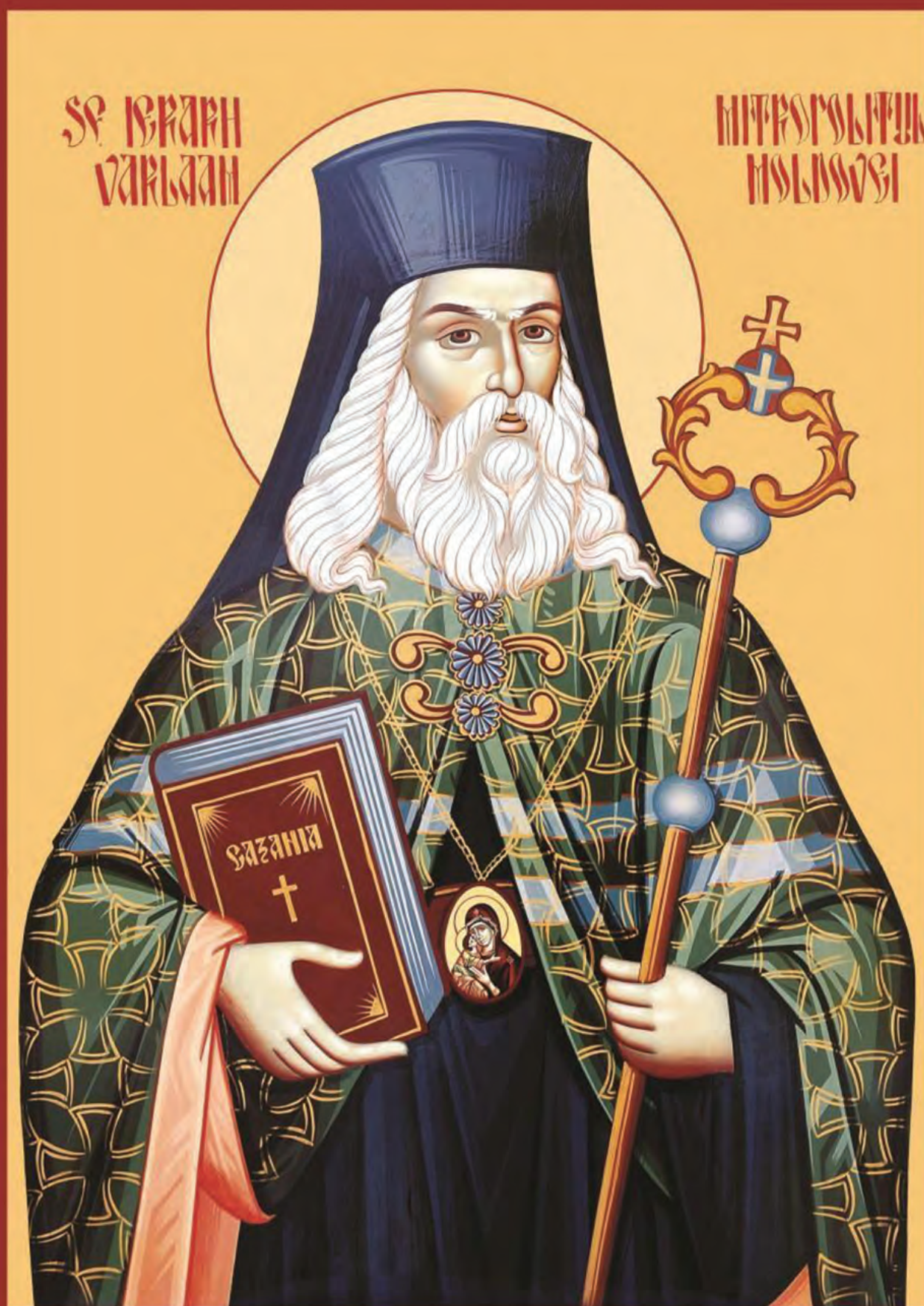
În scurt timp au revenit părinții mei acasă. Nedumerire și resemnare în ochii mamei. Mirare, dar și încurajare din partea tatei. Pedagogul din el nu l-a lăsat să nu mă susțină în acel moment de cumpănă. "Îți stă bine blondă, chiar dacă nu e tocmai nuanța cea mai reușită", mi-a zis el, văzând cât de dezamăgită sunt. Iar a doua zi, după cum era de așteptat, a fost chemat la școală. Cu toate că ieșisem de câțiva ani din comunism, pe o bună parte dintre profesori acesta refuza să-i părăsească. Tata a fost rugat să dea explicații unei profesoare de matematică, ce făcuse scandal referitor la ținuta mea școlară, că este normal că "la această vârstă copiii să experimenteze", că nu e "nimic grav într-o încercare, chiar și nereușită", că "altfel cum ar învăța copiii, dacă nu vor fi lăsați să testeze" și tot din astea. Profesoara s-a resemnat. Probabil, a înțeles, "cu așa un tată", nu avea cu cine să facă educație.

Sechelele mele, după acest caz, însă n-au fost legate de culoarea părului și nici de școală.

Și acum, după atâția ani, pu-teți găsi în garajul meu londonez un bidon cu apă.

Ion Creangă (185 ani de la naștere)

Sfântul Ierarh Varlaam, Mitropolitul Moldovei (1632—1653)